

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1884. Andra Kammaren. N:o 14.

Onsdagen den 27 Februari.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel.

Punkterna 19—24.

Biföllos.

Punkt 25.

I anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hade Utskottet hemställt, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1885 anvisa ett belopp af 12,000 kronor för uppförande vid Alnarps landbruksinstitut af en byggnad, afsedd hufvudsakligen att inrymma bostad åt den vid dervarande skola för den högre mejeriundervisningen anstälde förste lärare.

Angående anslag till uppförande af en byggnad vid Alnarps landbruksinstitut.

Efter det denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, begärde

Herr Sven Andreasson — hvilken jemte Herr Liss Olof Larsson vid punkten reserverat sig — ordet och yttrade: Vid denna punkt har jag låtit anteckna mig som reservant. Som Kammaren vet, beviljades vid 1882 års riksdag på Kongl. Maj:ts framställning ett belopp af 10,000 kronor till undervisning i högre mejerikunskap, af hvilket belopp var föreslaget och beviljades 5,000 kronor till Alnarps och 5,000 kronor till Ultuna landbruksinstitut. Vid nämnda Riksdag uppstod inom Stats-Utskottet en strid, huruvida man borde tillstyrka Riksdagen att, såsom hushållningssällskapet i Malmöhus län begärt, bevilja 25,000 kronor dels till byggnader och dels till en högre mejerianstalt inom nämnda län, men icke bevilja någonting till Ultuna. Nu beviljades detta förstnämnda anslag endast på försök, och det står derföre också ännu uppfördt på extra stat. Denna högre

Angående anslag till uppförande af en byggnad vid Alnarps landtbruksinstitut. undervisning i mejerihushållning har ännu icke kunnat fullkomligt ordnas, och jag skall be att få läsa upp följande punkt, som visar, att definitiva beslut rörande denna mejeriundervisning ännu icke hafva kunnat fattas.

I bilagan till Kongl. Maj:ts proposition rörande detta ärende säges: »Då den af Eders Kongl. Maj:t tillsatta komité för afgifvande af förslag till den lämpligaste organisationen af rikets landtbruksläroverk, hvilken har att yttra sig jemväl öfver mejeriundervisningen, icke hunnit afgifva sitt slutliga utlåtande, torde det för den högre undervisningen i mejerihushållning vid landtbruksinstitut utgående anslag ännu icke böra uppföras å ordinarie stat.»

Således finna vi, att denna komité tagit om hand frågan på hvad sätt och hvarest dessa högre mejeriskolor skola byggas och, man bör väl vänta att bygga husen till dess dessa frågor blifva definitivt afgjorda. Men äfven åtskilliga andra skäl tala emot beviljande af detta anslag för närvarande. Ty huru förhåller det sig med de olika ritningar till detta hus, hvilka varit föremål för pröfning? Först år 1880 uppgjordes ett kostnadsförslag, slutande å omkring 25,000 kronor, och sedermera ett på allenast omkring 13,000 kronor. Men endast 12,000 kronor är nu äskadt. Nu säges vidare: »Beträffande den å byggnadsritningen upptagna inredningen för ifrågavarande hus har förvaltningskomitén emellertid anmärkt, att denna inredning borde kunna göras vida lämpligare och mera ändamålsenlig än den å planritningen föreslagna.»

Vidare har också Öfverintendentsembetet i underdånigt utlåtande den 4 December 1883 gjort anmärkning emot planen för rummens belägenhet. Således torde det vara allt skäl att dröja med anslående af medel till denna byggnad åtminstone till dess ritningarne blifvit till fullo uppgjorda och man fått närmare erfarenhet om, huruvida behovet påkallar, att en sådan byggnad uppföres.

För närvarande finnas vid skolan icke flere än sex elever och två s. k. hospitanter, och enligt hvad som inhemtas af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, har länets hushållningssällskap anslagit 2,000 kronor till inredning af rummen i öfre våningen i mejeriet. Då så mycket är påkostadt, torde väl dermed också kunna beredas rum för en lärare. Jag tror således behovet af detta anslag icke vara så trängande, som det framhållits. Då man gifver läraren en så pass hög lön som 4,000 kronor, bör han väl kunna vara belåten, om han också får vänta på särskild bostad till dess behovet nödvändigt påkallar en nybyggnad. För närvarande tror jag alls icke det vara skäl att bevilja anslaget, dess mindre som vi icke hafva reda på, huru förhållandena äro vid Ultuna. Innan organisationen af dessa läroanstalter blifvit fullständigt bekant, är det alldeles origtigt att företaga en dylik nybyggnad, och då anslaget i öfrigt till dessa skolor derjemte är uppfördt på extra stat, tar jag mig friheten yrka afslag å det begärda anslaget.

Herr Statsrådet von Krusenstjerna anförde: Här har emot beviljandet af detta anslag anmärkts, att då anslaget för den högre mejeriundervisningen ännu vore uppfördt på extra stat, det vore för

tidigt att nu bevilja anslag till byggnaden för samma ändamål. Det är en sanning, att framställning ännu icke skett om öfverflyttande af anslaget till den högre mejeriundervisningen på ordinarie stat. Detta har sin grund deri att, såsom redan är erinradt, det finnes en komité tillsatt för ordnande af undervisningen vid våra landtbruks-skolor, och innan denna komité slutat sina arbeten, har Kongl. Maj:t icke ansett sig med utsigt om framgång kunna föreslå anslagets uppförande på ordinarie stat. Men, mine herrar, den högre mejeriundervisningen är dock redan sedan förra året ordnad och är i full gång efter en fastställd plan, och tankarne lära väl icke kunna vara delade derom, att ju icke en sådan högre undervisning fortfarande skall finnas och att den, hvad södra delen af landet beträffar, bör vara förlagd vid Alnarp, der redan förut finnes ett högre landtbruksinstitut, hvarifrån biträde af nödiga lärarekrafter kan erhållas. Innan jag hos Kongl. Maj:t gjorde framställning om proposition till Riksdagen i denna fråga, hade jag naturligtvis vändt mig till ordföranden i den nyss nämnda komitén för erhållande af nödiga upplysningar. Han meddelade då, och detta meddelande har han sedermera upprepat, ett inom komitén, som snart kan förväntas afgifva sitt utlåtande, icke är ifrågasatt någon förändring i planen för mejeriundervisningen eller i dess förläggande till Alnarp, der ett landtbruksinstitut fortfarande skall finnas.

Det har vidare anmärkts, att det finnes ett äldre kostnadsförslag, slutande på en vida högre summa än nu är ifrågasatt, och att derföre ärendet icke kunde anses vara i det skick, att det begärda anslaget borde beviljas. Ja, det fans ett högre kostnadsförslag, men detta afsåg rum äfven för eleverne. Nu, och sedan lägenheter för eleverne blifvit beredda i sjelfva mejeribyggnaden, finnes ett vida lägre kostnadsförslag, slutande på 13,000 kronor, och den af den ärade talaren åberopade omständigheten, att Landtbruksakademiens förvaltningskomité och Öfverintendentsembetet haft några smärre anmärkningar att framställa deremot, torde icke betyda mycket. Ty dessa anmärkningar gälla allenast rummens fördelning, den inre inredningen, som Kongl. Maj:t sedermera läser komma att bestämma, och Öfverintendentsembetet förklarar uttryckligen, att en förändring derutinnan icke inverkar på kostnadsförslaget, mot hvilket embetet icke haft något att erinra.

Då behofvet af denna byggnad är fullständigt ådagalagd, då det är af vigt att detta behof afhjelpes så fort som möjligt af skäl, som inhemtas så väl af statsrådsprotokollet som Stats-Utskottets utlåtande och då så väl institutet som länets hushållningssällskap visat stor ofervillighet för ändamålet, kan jag icke finna annat än att alla skäl tala för bifall till det begärda anslaget, och hoppas jag att Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts framställning derom.

Herr Ola Andersson: Herr Andreasson har både inom Stats-Utskottet och afdelningen motarbetat detta anslag, och för min del respekterar jag hvarje sträfvande till sparsamhet, då det annars kan förebringas skäl derför. Af Stats-Utskottets 24 ledamöter hafva emellertid 22 ansett sig böra tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag. Nu

*Angående
anslag till
uppförande
af en byggnad
vid Alnarps
landtbruks-
institut.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande
af en byggnad
vid Alnarps
landtbruks-
institut.

(Forts.)

har anförts, att anslaget till den högre mejeriskolan vid Alnarp blifvit stäldt på extra stat. Ja, det är sant. Men jag ber att få erinra derom, att då vid 1882 års riksdag, på Kongl. Maj:ts förslag, beslöts inrättande af dessa högre mejeriskolor, ansåg jag rättare att till en början först göra ett försök dermed på ett ställe, och då var den ärade talaren, som nu håller så mycket på att det blott är ett försök, likväl ifrig för att inrätta två sådana skolor. Nu är förhållandet, såsom Herr Civilministeru upplyst, att på Alnarp är allt ordnad ordentligt i detta afseende, och Malmöhus läns hushållningssällskap har anslagit 2,000 kronor till inredning af boningsrummen i mejeriets öfre våning, för eleverne, samt deras förseende med möbler, och utbetalt 3,300 kronor med fraktkostnader för den amerikanska redskapens anskaffande samt med omkring 1,500 kronor bekostat länets mejerikonsuments resa till Norra Amerika, för att sätta honom i tillfälle att inlära den der bedrifna ostberedningsmetod, i afsigt att den äfven vid mejeriskolan må kunna inläras. Jag tror således, att denna högre mejeriskola på Alnarp kan sägas vara i ganska godt stånd, och en synnerligt skicklig lärare finnes. Nu vill man, att denne lärare i mejeriundervisning skall kunna bo på stället. Då man sagt a, bör man väl också säga b; när skolan nu är i ordning, kan det väl icke vara lämpligt att tvinga läraren att bo i Malmö eller Lund. Jag tror icke eleverne eller någon annan kan känna sig tillfredsstäld med en dylik anordning.

Jag anser sålunda den tveksamhet, som den förste ärade talaren framstälde, vara i denna sak ganska obefogad, och jag hemställer derföre, att Kammaren ville bifalla hvad Stats-Utskottet här föreslagit.

Sven Andreasson: Det måtte vara en mycket förnäm herre, den der läraren, som icke kan bo på det ställe, der undervisningen eger rum, utan skall bo i Malmö eller Lund. Då man skickat en annan lärare till Amerika, för att lära sig ostberedningen, så måtte han ändock icke vara så mångsidig, så att han icke skulle kunna beqväma sig att bo i de rum, som för honom finnas anvisade. Icke kan det väl heller vara så angeläget, att han skall gifva sig nu genast, så att man derföre skall uppföra en särskild byggnad. Då denna fråga först kom på tal, var det just herrarne från Skåne, hvilka alls icke ville att man skulle hafva någon lärare i mejeriundervisning vid Ultuna. De anförde, att vid Ultuna blef smöret i allmänhet dåligt, men vid Alnarp, der var allt utmärkt, ja der kunde man redan åstadkomma något storartadt. Jag ber dock deremot få erinra, att utfodringen af kreaturen är olika i södra och norra delen af riket, samt att behofvet är störst, der undervisningen är sämst.

Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet har sagt, att man icke borde fästa sig vid ritningarne. Jag tycker deremot, att man icke bör för litet fästa sig dervid, ty om icke ritningarne kunna gillas, bör man väl ej bevilja anslag till en byggnad utan att veta, hurudan den skall blifva. Att ordentliga ritningar finnas uppgjorda, det är väl det minsta man kan begära.

Hur man än ser saken, tror jag att det begärda anslaget icke är så angeläget just nu.

Den ärade talaren på malmöhusbanken yttrade, att endast två af Stats-Utskottets tjugufyra ledamöter röstade emot detta anslag, då det förevar i Stats-Utskottet. Men jag ber att få erinra, att detta icke är så alldeles gifvet, ty det kom icke till någon votering, och jag tror för min del det nog var mer än två ledamöter, som delade min mening; åtminstone var det äfven en från Första Kammaren, som hade betänkligheter mot anslagets beviljande.

Jag vidhåller, som sagdt, mitt yrkande om afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Vidare yttrades ej. Efter det propositioner gifvits å dels bifall till Utskottets hemställan och dels afslag derå, förklarade Herr Tal-
mannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men begärdes dervid votering, i följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 25:te punkten af Utlåtandet N:o 12 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan.

Omröstningen utföll med 77 ja och 82 nej; och hade Kammaren sålunda afslagit Utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Punkterna 26—34.

Biföllos.

Punkt 35 mom. a).

Under detta moment hade Utskottet, med föranledande af Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, hemställt, att Riksdagen måtte till utförande af nya byggnader och anläggningar äfvensom till inköp af inventarier vid statens jernvägar bevilja ett extra anslag af tillsammans 800,000 kronor och deraf för år 1885 anvisa ett belopp af 500,000 kronor.

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.*

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Nils Petersson: Då det icke så sällan händer, att vi stå här och tvista om ett eller annat hundratal eller tusental kronor, så

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)

kan jag, då vi nu stå färdiga att besluta om ett anslag, som gäller millioner, icke underlåta att uttala min åsigt.

Då jag genomgår denna förteckning och ser, hvartill dessa penningar skola användas, så, ehuru det kan vara svårt för en enskild representant att i allmänhet bedöma behovet af dessa anslag i så stor skala, förefalla mig dock, om jag dömer det hela efter de särskilda delar jag varit i tillfälle taga kännedom om, dessa summor allt för högt tilltagna.

Om man ser på sidan 40, der jernvägstrafikstyrelsen bland annat begär medel för utvidgning af stambanesystemet och dess spår o. s. v., så förekommer vid Grafversfors utvidgning af ett spår för att ombesörja en större trafik vid en der varande masugn.

Detta är en station, som jag en eller annan gång rest förbi, men jag har icke kunnat finna, att der är någon rörelse af betydighet.

Hvad beträffar den omtalade nya masugnen, så är det endast en äldre masugn som blifvit ombygd, och jag tror att trafiken der mycket väl skulle kunna besörjas med de spår, som nu finnas. Det är ju en orimlig summa, nemligen 26,000 kronor, som begäres för utvidgning af ett spår, och jag tviflar äfven på nödvändigheten af att utvidga spåret vid Grafversfors.

Vidare kommer man till Malmö. Der fordras för tillbyggnad af ett godsmagasin 12,000 kronor. Kan man tänka sig att för ett godsmagasin skall erfordras 12,000 kronor? För denna summa kan man ju bygga en gentil byggnad, att bebos af menniskor.

Fortsätter man, så finner man många andra anmärkningsvärda poster, men jag vill fästa mig blott vid en och annan. Så t. ex. vid Värtan föreslår man en utgift å 18,000 kronor för åstadkommande af kolbås. Sådana byggnader hafva vi ju varit i tillfälle att se och kunna någorlunda bedöma, marken är redan planerad, och kolen läggas ju på bara marken; sjelfva inplankningen kan aldrig kosta så mycket. Vid Göteborg vill man hafva 12,000 kronor för en virkesbod.

Kommer man så åter till Värtan, så fordras 10,000 kronor för uppförande af en boställsstuga för trafikdistriktets trädgårdsmästare. Skall man nu börja växtodling vid jernvägen, så att man behöfver hostad åt en trädgårdsmästare? Jag tycker man kunde hafva annat att göra.

Sedan har jag fäst mig vid bland annat Alfvesta betjeningsbyggnad för trenne hushåll, för hvilken erfordras 9,000 kronor. Är det möjligt att man härför behöfver uppföra en så gentil byggnad, som för 9,000 kronor? Mig förefaller det, som om Riksdagen förr eller senare borde yttra sin förvåning öfver, att jernvägstrafikstyrelsen så hushållar med statens medel.

Man kan bygga billigare enligt min åsigt, men så länge staten beviljar hvad trafikstyrelsen önskar, så tager den till så höga belopp. Jag tror att om Riksdagen vill tänka på någon hushållning i detta hänseende, så är det nödvändigt nedsätta de anslag, som trafikstyrelsen äskar.

Då det begäres 500,000 kronor för nästa år samt för 1886 300,000 kronor, eller tillsammans 800,000 kronor, så anser jag att

man går litet i förväg. Jag föreställer mig att Riksdagen bör af de i punkten a) äskade 800,000 kronorna lemna sitt bifall på så sätt, att den ställer till trafikstyrelsens disposition 600,000 kronor för ifrågasatt ärendamål och deraf för år 1885 anvisar 400,000 kronor samt för år 1886 200,000 kronor. Jag prutar nemligen 100,000 kronor för hvarje år, emedan jag tror att jernvägstrafikstyrelsen skall kunna reda sig dermed till alla byggnader, om den icke gifver ut mer än man med klok hushållning bör göra.

Jag önskar proposition på denna framställning.

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.),*

Herr Sven Nilsson: Det har icke varit möjligt att ingå på bedömandet af hvar och ett af de begärda anslagen, som nu äro föremål för Kammarens öfverläggning. De personer, som äro ledamöter af Stats-Utskottet, äro i allmänhet icke byggmästare och kunna således icke i detalj yttra sig, om dessa summor äro mer än tillräckliga eller icke. Det är tydligt att, när trafikstyrelsen skall bygga hus, bygger den dyrt, emedan den bygger starkt. En lång tids erfarenhet har visat detta; men hvad skulle resultatet blifva, om summorna nedsattes med ett eller annat hundratusental kronor? Jo, jernvägstrafikstyrelsen skulle möjligen icke kunna utföra de ifrågasatta byggnadsföretagen, utan nödgades uppskjuta ett eller annat, hvilket icke torde vara välbetänt, i synnerhet då Kongl. Maj:t begär anslagen, utan att vi som vanligt behöfva låna medel dertill. När man behöfver förbättra jernvägsmateriel och uppföra byggnader vid statens jernvägar, tror jag att en sådan tidpunkt som den närvarande är mycket lämplig, på samma gång det är välbetänt att gå till väga som Kongl. Maj:t föreslagit. Det är väl möjligt, att ett eller annat af de här begärda anslagen icke bort af Riksdagen begäras, särskildt det som begärts för utvidgning af spårsystemet vid Grafversfors. Det lär vara en enskild person, som förmått staten bygga jernvägsstationen derstädes och nu efteråt begärt spårsystemets utvidgande, och på detta sätt åstadkommas för staten icke obetydliga kostnader. Någon utredning i denna fråga föreligger ej i den Kongl. propositionen. Jag föreställer mig likväl, att Kongl. Maj:t låtit en närmare undersökning om nyttan och gagnet af denna anläggning föregå medlens utlemnande, men om så icke skett, och Kongl. Maj:ts uppmärksamhet nu blifvit fäst derpå, kan man vara öfvertygad om, att medlen icke utbetalas och spåret icke heller utvidgas förr än utredning skett, som visar att staten kan hafva fördel af de ifrågasatta rätt stora uppoffringarne från statens sida. Skulle emellertid någon anse, att anslaget å 26,000 kronor till Grafversfors vore öfverflödigt eller för högt, är det ju lämpligt att nu föreslå en minskning deraf, då jag skall vara med om densamma, men då något sådant förslag ej blifvit väckt, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Weckman: Jag vill endast vitsorda Herr Nils Peterssons uppgift rörande Grafversfors. Denna station är byggd uteslutande för enskild persons räkning, och en utvidgning af densamma skulle icke föranleda de ringaste ökade trafikinkomster.

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)

Herr E. G. Boström: Det synes mig omöjligt för den enskilde representanten att ingå i granskning af de olika posterna under denna anslagstitel. Jag har emellertid fäst mig vid det egendomliga förhållande, att anslaget till nya byggnader och anläggningar, med mera, är i denna anslagstitel upptaget att utgå dels under år 1885 med femhundredratusen kronor, dels under år 1886 med trehundredratusen kronor. Det synes mig emellertid vara riktigt, såsom hitintills egt rum, att hvarje riksdag fattar beslut för ett år i sänder, så att innevarande års Riksdag beslutar angående anslaget för nästkommande år, och nästa Riksdag för år 1886. Jernvägstrafikstyrelsen bör naturligtvis nästa år bättre kunna bedöma hvad som erfordras för år 1886.

För den skull vill jag hemställa, att ifrågavarande belopp, deri jag icke, såsom här föreslagits, vågar föreslå någon nedsättning under hvad Utskottet hemställt, icke måtte till sitt belopp förändras, samt att Riksdagen måtte till utförande af nya byggnader och anläggningar äfvensom till inköp af inventarier vid statens jernvägar bevilja för år 1885 ett extra anslag å femhundredratusen kronor.

Herr Sven Nilsson: Då Stats-Utskottet föreslagit Riksdagen att bevilja för ifrågakomma ändamål 800,000 kronor, deraf 500,000 kronor för år 1885, så har Utskottet i olikhet med Kongl. Maj:t, som föreslagit att återstoden skulle bestämmas utgå år 1886, således icke uttalat, under hvilket år eller hvilken statsregleringsperiod återstående 300,000 kronor skola utgå. Riksdagen är följaktligen icke, om Utskottets förslag bifalles, betagen sin bestämningsrätt i afseende å detta senare belopp. Riksdagen kan förklara, om den så vill, att nämnde 300,000 kronor skola utgå 1886 eller 1887 till större eller mindre belopp. För min del kan jag således icke finna någon fara i att bifalla Utskottets förslag äfven i denna del.

Herr Hörnfeldt: Det är väl möjligt, att Herr Nils Petersson i Stats-Utskottet framställt ett sådant yrkande, som han omnämnt, men jag kan icke erinra mig att han uti frågan ingått i så mycket detaljer, som han nu gjort här i Kammaren. Dessutom ber jag få erinra, att man med skäl kan fordra att en utskottsledamot, som icke är belåten med Utskottets förslag, låter anteckna sig såsom reservant. Han är derföre icke absolut tvungen att i Kammaren uppträda och försvara sin reservation. Men han bör alltid foga sin reservation vid betänkandet, på det att Kamrarnes ledamöter må kunna se, om Utskottet varit enigt i sitt beslut.

Beträffande Herr Boströms anmärkning, att man icke bör binda händerna på en kommande Riksdag, utan endast bevilja 500,000 kronor för år 1885, så ber jag få erinra, att det icke är ovanligt att Riksdagen, då fråga varit om anslag till byggnader efter uppgifna kalkyler, förut gått till väga på enahanda sätt som Utskottet nu ifrågasatt. Genom att bevilja föreslagna 800,000 kronor, att utgå för år 1885 med 500,000 kronor, hafva Riksdagens händer alldeles icke blifvit bundna. Vill Riksdagen ett kommande år afslå återstående 300,000

kronor, hvarom Kongl. Maj:t då gör ytterligare framställning, står detta, efter mitt förmenande, fullkomligt i Riksdagens makt.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr E. G. Boström: Jag tillåter mig erinra mot den siste talaren att, när Riksdagen förut beviljat anslag att utgå med visst belopp under flera år, fråga alltid varit om större byggnadsföretag, som icke kunnat under ett år fullbordas. Men man kan icke påstå, att de byggnader och anläggningar, hvarom nu är fråga, icke kunna afslutas på ett år. Vid sådant förhållande anser jag mig hafva haft fog att göra det yrkande, som jag framställt, och deruti jag framhärdat.

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)*

Herr Dickson: Så vidt jag af föreliggande betänkande funnit, tillstyrker Stats-Utskottet Riksdagen att för utförande af nya byggnader och anläggningar jemte inköp af inventarier bevilja ett extra anslag af 800,000 kronor, deraf 500,000 kronor för år 1885 och 300,000 kronor för år 1886.

Jag har egentligen begärt ordet för att bemöta Herr Boström. Jag kan icke gilla hans uppfattning, att Riksdagen nu endast skall bevilja 500,000 kronor, ty hvad som af Riksdagen äskas är ett anslag till ifrågavarande specificerade arbeten, hvilka kosta 800,000 kronor. Det är för mig tydligt och klart, att många af dessa arbeten under år 1885 allenast påbörjas och icke hinna att fullbordas, hvadan trafikstyrelsen för nämnda år möjligen icke behöfver mer än 500,000 kronor, ehuru hela beloppet, 800,000 kronor, är fullt behöfligt för det ifrågakomma ändamålet. Jag kan således icke annat än helt enkelt tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

En talare, Herr Nils Petersson, har påyrkat en nedprutning i anslagsbeloppet till 400,000 kronor för år 1885 och till 200,000 för år 1886, det vill säga han anser att de arbeten, som i utskottsbetänkandet äro specificerade och hvilka uppgifvas kosta 800,000 kronor, skulle kunna utföras för 600,000 kronor. Jag ber endast härtill få svara att, om denne talare verkligen är så sangvinisk, han borde ingifva entreprenadanbud på utförande af ifrågasatta byggnader och anläggningar för 600,000 kronor, och jag tror att trafikstyrelsen och Riksdagen skulle vara honom tacksamma därför.

För min del kan jag icke finna annat, än att saken är fullkomligt väl utredd. Behöfvet är uppgifvet, och hos Riksdagen är framställning gjord om beviljande af det därför erforderliga belopp. Vill Riksdagen att ifrågakomma byggnader och anläggningar skola utföras, bör Riksdagen också bevilja föreslagna 800,000 kronor.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet von Krusenstjerna: Jag ber till en början få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att Kongl. Maj:t, vid pröfning af trafikstyrelsens förslag, deri redan vidtagit nedsättningar till belopp af 150,000 kronor, och att Kongl. Maj:t icke funnit sig kunna göra större inskränkningar i afseende å de föreslagna arbetena.

Hvad beträffar frågan, huruvida Riksdagen redan nu skall be-

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)

vilja hela beloppet, 800,000 kronor, eller endast 500,000 kronor för år 1885, torde jag få erinra om, hvad jemväl Herr Dickson antydt, att det här gäller en del ganska stora byggnadsföretag, exempelvis i Malmö till belopp af 120,000 kronor. Trafikstyrelsen kan icke hinna att fullborda dessa arbeten under år 1885, men den behöfver visshet om, att nödiga medel till dessa företag komma att af Riksdagen anvisas.

Hvad angår några af de detaljanmärkningar, som blifvit af Herr Nils Petersson framställda, så torde här icke vara rätta platsen att ingå i pröfning af hvarje särskildt kostnadsförslag. Dylik pröfning verkställes först af trafikstyrelsen, som eger att uppgöra vederbörliga förslag, hvilka sedermera pröfvas af regeringen. Beträffande särskildt anmärkningarne rörande Grafversfors station och kostnaden för der ifrågasatta arbeten, bör man uppmärksamma åtskilliga lokala förhållanden derstädes. Nämda station ligger, som Herr Petersson sjelf nog sett, då han passerat förbi den, inklämd mellan ett berg och en djup dæld, och för att kunna åstadkomma en utvidgning af spårsystemet derstädes, blir det derföre af nöden att verkställa en ganska kostsam sprängning. Hvad åter kolbåsen vid Värtan vidkommer, så kan väl den derför beräknade kostnaden synas något hög. Men man måste betänka, att dessa kolbåsar äro afsedda att rymma högst betydliga, jag tror till 10- å 15,000 tons uppgående kvantiteter kol, och anläggningen deraf kan icke undgå att draga en betydlig kostnad.

Jag hoppas att Kammaren måtte bevilja den af Kongl. Maj:t äskade och af Stats-Utskottet i denna punkt tillstyrkta anslagssumman.

Herr Nils Petersson: Jag skulle icke ytterligare hafva begärt ordet, derest ej en kamrat inom Utskottet klandrat mig derför att jag skulle hafva inom Utskottet förtegit min särskilda mening i saken. Jag tror dock jag gaf densamma till känna der såsom nu, ehuru jag i saknad af understöd från annat håll icke ansåg det vara skäl att reservera mig.

En föregående talare har påstått, att jag velat göra den betydliga afprutningen af 400,000 kronor på det här begärda anslaget. Nog vill jag pruta, men icke så mycket heller. Jag har endast begärt en nedsättning i anslaget af tillsammans 200,000 kronor, det vill säga 100,000 kronor för år 1885 och ett lika stort belopp år 1886; och jag tror mig hafva befogenhet till en sådan begäran, ty utan tvifvel äro åtskilliga af de ifrågavarande anslagsposterna för högt tilltagna. Så t. ex. begär Jernvägsstyrelsen 110,400 kronor för oförutsedda utgifter. Nog behöfs det betydligt med penningar för jernvägarnes räkning äfven till oförutsedda behof, men också tror jag att på det stora hela anspråken äro något högt ställda, byggnaderna i allmänhet tilltagna i för stortartad skala, med ett ord, att icke all den sparsamhet, som borde och kunde iakttagas, verkligen också iakttages.

Hvad nu särskildt angår Grafversfors station, så känner jag mycket riktigt dess belägenhet och förstår, att det måste vara ganska

kostsamt att utvidga spårsystemet derstädes. Men staten har redan gjort så mycket för denna station, att jag tycker egaren af det i närheten deraf belägna stora bruksetablissemnet och hvilken har största nyttan af densamma, kunde sjelf bekosta ytterligare spåränläggningar, i fall sådana äro af behovet påkallade, hvilket jag för min del dock tycker icke vara så alldeles gifvet, med den lilla trafik, som der kan förekomma.

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)*

Jag vidhåller min mening om möjligheten af en nedsättning i det anslag, hvarom här är fråga, och yrkar därför fortfarande bifall till mitt förut framställda förslag härom.

Herr Danielson: Jag ber få nämna, att jag inom Stats-Utskottet icke påyrkade någon nedsättning i det belopp, som Kongl. Maj:t här begärt. Men det föreföll mig som om man borde söka iakttaga den försigtigheten att uttryckligen föreskrifva, att de förevarande arbetena skola utföras efter anbud på entreprenadauktion. Jag har nemligen af åtskilliga personer, som närmare känna till dessa förhållanden, hört uppgifvas, att ett och annat af de för jernvägens räkning utförda arbetena ofta blifva bra dyra. Då jag framstälde detta mitt förslag i Stats-Utskottet, sade man mig, att redan nu jernvägsarbetena delvis verkställas efter anbud på entreprenadauktion. Men dervid tillgår så, att anbud icke infordras å arbetena i deras helhet, utan endast på de olika byggnadsdelarne, och att således åt den ena entreprenören lemnas ett arbete, åt den andra ett annat. Skulle deremot anbud infordras å utförandet i deras helhet af här ifrågasatta byggnader och anläggningar, blefve möjligen kostnaden något mindre; åtminstone är detta min fulla öfvertygelse. Vill därför Riksdagen utöfva något tryck i detta afseende samt hafva någon utsigt att få siffran lägre, så synes mig att enda medlet därför är att föreskrifva, det arbetena skola utföras på entreprenad. Jag har visserligen icke mycket hopp om understöd i min mening, men jag tillåter mig dock hemställa, huruvida det icke kunde vara skäl att i slutet af den föredragna punkten a) tilläggas »och att förenämnda arbeten må utföras efter anbud å entreprenadauktion». Derigenom vinna Herr Nils Petersson och de som tänka lika med honom i denna fråga åtminstone trygghet för, att arbetena blifva verkställda för möjligast billiga pris.

Det är endast detta jag velat nämna, och anhåller jag hos Herr Talmannen om proposition å mitt förslag.

Herr Statsrådet von Krusenstjerna: Med anledning af Herr Danielsons förslag, att i klämman äfven måtte införas föreskrift om att de ifrågavarande arbetena skola utföras på entreprenad, vill jag endast nämna, att alla större arbeten vid statens jernvägar, såsom uppförande af verkstäder, lokomotivstall och stationshus samt öfver hufvud taget verkstäder och ekonomibyggnader, redan utföras enligt anbud, infordrade genom entreprenadauktion. Men att meddela en generell föreskrift i sådant hänseende torde vara mindre lämpligt. Ty det är en del arbeten, som icke kunna verkställas på entreprenad, t. ex. omläggning af spår vid stationerna, hvilket, så vida ej trafiken

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)

skall hämmas, endast kan försiggå på vissa tider af dygnet samt förty måste utföras genom trafikstyrelsens egen försorg. På samma sätt måste trafikstyrelsen sjelf, för kontrollens skull, verkställa grundläggningens arbeten och dylikt, men, som jag ännu en gång tillåter mig erinra, alla de större arbetena utföras på entreprenad, och beträffande dem är sålunda det föreslagna tillägget öfverflödigt; i vissa andra fall åter skulle sådant vara olämpligt, delvis omöjligt.

Herr Sven Andreasson: Det lär väl vara svårt för Utskottets medlemmar likasom för Kamrarnes ledamöter att kunna fullt sätta sig in i alla detaljerna af en fråga sådan som denna, så att man kan bedöma, om någon nedsättning kan ega rum på den ena eller andra posten. För min del tror jag icke heller, att någon försumlighet i detta afseende kan läggas jernvägstrafikstyrelsen till last.

Hvad särskildt beträffar det förslag, som framstälts af Herr Danielson, så är förhållandet det, att trafikstyrelsen äfven nu infordrar anbud från åtskilliga håll å utförandet af vissa arbeten och dervid söker nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt; och nog torde det vara vanskligt för den enskilde representanten att påstå, att det eller det arbetet bort kunnat utföras billigare.

Man har, som sagdt, enligt min uppfattning, icke någon anledning till klander mot trafikstyrelsen, och anser jag det derföre vara klokast att bifalla Utskottets hemställan.

Herr Nils Olsson: Då de ledamöter af Stats-Utskottet, som enhälligt tillstyrkt bifall till Utskottets förslag, här uppträdt och yrkat afslag, så tillåter jag mig säga, att jag för min del icke kunnat på något sätt vara belåten dermed, och det förundrar mig att Utskottet verkligen kunnat tillstyrka bifall till denna Kongl. Maj:ts framställning i alla dess delar. Äfven jag har passerat Grafversfors och vet att denna station, som helt och hållet tillkommit för enskild persons räkning, icke har någon nämnvärd trafik och dessutom är belägen ungefär en fjerdingsväg från en annan större station. Att då ytterligare till en sådan stations utvidgning anslå 26,000 kronor, synes mig vara för mycket. Då man icke känner förhållandena på andra ställen, så gifva åtminstone de upplysningar, som i afseende å Grafversfors lemnats, anledning att biträda det yrkande, Herr Nils Petersson framställt, eller om nedsättning i detta anslag.

Herr Friherre Leijonhufvud: Visserligen hafva ett par ledamöter här uppträdt och intygat, att en del af anslaget icke skulle vara behöfligt, samt förmenat att deras intyg borde blifva afgörande för Kamrarnes beslut. För min del hyser jag emellertid mera förtroende för trafikstyrelsen och Kongl. Maj:t samt kommer af sådan anledning att rösta för Utskottets förslag.

Herr Ol. Jonsson: Om det vore så som den senaste talaren yttrat, vet jag icke hvarföre egentligen trafikstyrelsen och Kongl. Maj:t skola höra Riksdagen om dessa anslag, utan vore väl bäst att då låta dem styra och ställa huru dem bäst synes.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner å dels bifall till Utskottets hemställan oförändrad och dels å hvart och ett af de ändringsförslag, som af Herrar N. Petersson, Danielson och E. G. Boström under öfverläggningen framstälts; och förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits Herr N. Peterssons förslag, enligt följande nu uppsatta och af Kammaren godkända omröstningsproposition:

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
vid statens
jernvägar.
(Forts.)

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i 35:te punkten mom. a) af Utlåtandet N:o 12 a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit det ändringsförslag, som af Herr Nils Petersson, under öfverläggningen, i ämnet framstälts.

Omröstningen utvisade 77 ja mot 98 nej; och hade Kammaren alltså beslutat, att till utförande af nya byggnader och anläggningar äfvensom till inköp af inventarier vid statens jernvägar skulle beviljas ett extra anslag af tillsammans 600,000 kronor, och att deraf för år 1885 skulle anvisas ett belopp af 400,000 kronor.

Mom. b).

Bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarne.

Punkten 37.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 11) hade Herr A. Hedin föreslagit, att Riksdagen ville

»dels i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes så väl låta utarbета och i de delar, der sådant finnes nödigt eller lämpligt, underställa Riksdagen lagförslag angående säkerhetsåtgärder mot olycksfall i yrkesarbetet, angående arbetsgifvares ansvar för sådana olycksfall, angående arbetares olycksfallsförsäkring, samt angående arbetares ålderdomsförsäkring, som ock meddela föreskrifter om vissa, för denna lagstiftning erforderliga, vare sig tillfälliga eller fortgående statistiska undersökningar,

dels äfven för detta ändamål ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag å 25,000 kronor.»

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

Med anledning häraf hemställde Utskottet under förevarande punkt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, om och i hvad mån åtgärder kunde finnas lämpliga för ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande möjliga olycksfall i arbetet, äfvensom för beredande af ålderdomsförsäkring åt arbetare samt derefter göra de framställningar till Riksdagen eller vidtagna de anordningar i öfrigt, till hvilka förhållandena kunde föranleda.

Reservationer emot denna Utskottets hemställan hade anmälts dels af Herr *Liss Ol. Larsson* och dels af Herr *Ola Andersson*, med hvilken instämt Herrar *Ola Bosson Olsson*, *A. P. Danielson*, *Nils Petersson*, *Carl Anders Larsson* och *Johan Anderson* i Tenhult, och hade i sistnämnda reservation yrkats den förändring i Utskottets hemställan, att efter de deri förekommande orden »ålderdomsförsäkring åt arbetare skulle inskjutas orden: »och med dem jemförlige mindre jordbrukare och handverkare».

Öfverläggningen rörande denna punkt öppnades af

Herr von der Lancken, som yttrade: Det är med en viss tvekan jag öppnar debatten i denna fråga. Motionärens slagfärdighet och dräpande dialektik lika väl som frågans svårlösta och vidt omfattande beskaffenhet borde mana en dilettant i politiken som mig att hålla sig fjerran från densamma. Jag kan dock icke fatta mitt riksdagsmannakall annorlunda än som en uppfordran att i frågor, deri min åsigt ej är på något sätt representerad, utsäga min mening äfven med fara att derigenom ådraga mig beskyllningen för omogenhet eller må hända till och med för ensidighet och kälkborgerlighet i uppfattningen af förekommande ärenden. Särskildt i denna fråga föreställer jag mig att vi, som ännu i viss mån visa oss dela Manchesterpolitikens åsichter, skola mötas af det kategoriska påståendet, att, lika visst som den fordom så vanliga principen om statens inblandning i den enskilda industrien numera är utdömd, lika visst skall om 50, 100 eller kanske 150 år härefter den åsigt, vi förfäktat, anses härröra af en grundfalsk åskådning om statens ändamål, dess uppgifter och befogenhet. Jag föredrager dock beskyllningen för ensidighet framför den för bristande mod, och jag gör det så mycket hellre, som det nästan vill synas mig, som om just sistuämnda egenkap brustit det eljest så myndiga Stats-Utskottet vid behandlingen af denna fråga. Jag kan nemligen icke dölja för mig, att mången, kanske de flesta af Utskottets ledamöter, i hemlighet hysa samma tankar som jag rörande överkställbarheten af åtminstone en del af motionärens förslag; och dock hafva de af skäl, som, så vill det synas mig åtminstone, hafva ett visst sammanhang med rädsla, undandragit sig att framhålla sin egen åsigt och lemnat åt Kongl. Maj:t att ur förslaget utmönstra hvad som är överkställbart, må hända i afsigt att den ovilja, som från visst håll kunde uppkomma öfver förslagets undertryckande, skall träffa Kongl. Maj:t. För min del önskar jag helst se ansvaret förlagdt der makten är, och då ingen

lärer neka, att den nu är hos Riksdagen, hade det må hända varit denna värdigast att sjelf taga ansvaret på sig.

Jag vill med denna inledning icke hafva sagt, att jag icke delar motionärens åsichter i mycket, ja, kanske i det mesta. Jag har flera gånger, då frågor af likartad beskaffenhet debatterats här i riksförsamlingen, yttrat mig för nödvändigheten af att svenska Riksdagen icke i längden skjuter den s. k. sociala frågan ifrån sig, och det vore barnsligt af mig att ens vilja omnämna, att jag lika mycket som motionären förstår att sätta värde på ekonomiskt oberoende och ett, så vidt menskliga förhållanden i allmänhet det medgifva, grundadt hopp om en lugn och tryggad ålderdom, företräden som näst en kraftfull vilja, ett varmt hjerta och ett förnöjsamt sinne äro det bästa man kan önska en medmänniska.

Jag har till och med icke förbisett de skäl för motionens framläggande, som fått sitt bästa uttryck i det af motionären citerade yttrandet af det preussiska regeringsråd Qwentin, »att den säkraste garanti för ett reformatoriskt, icke revolutionärt framåtskridande skulle vinnas, derest man kunde göra det stora flertalet af arbetarebefolkningen solidariskt i upprätthållandet af den bestående statsorganismen, genom att åt detta flertal bereda tryggade anspråk på en ålderdomstatspension.» Men med allt detta kan jag, som sagdt, icke i allt dela motionärens åsichter.

Som herrarne finna af motionen, är det egentligen ur trenne synpunkter, som motionären betraktat sitt ämne. Den första af dessa rör arbetarnes försäkring mot olycksfall. I det afseendet är jag fullkomligt ense med motionären. Det kan ju icke bestridas att, lika väl som staten t. ex. kan med åtskilliga skyldigheter omgärda rättigheten att utgifva en banksedel — hvilken i och för sig är en ganska oskyldig sak, då den i grunden icke är annat än en vanlig skuldsedel — men som genom sin stora spridning och genom sina för allmänheten svärfattliga egenskaper kan blifva farlig, lika väl kan staten älägga en arbetsgifvare, som använder maskiner, hvilka, i sig sjelfva oskadliga, genom ovarsam behandling kunna blifva skadliga, att vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga för att skydda arbetaren mot olycksfall under arbetet och, om han blir skadad, gifva honom ersättning dertför. Ja, till och med om staten direkt skulle med anslag bidraga till anstalter, som hade till uppgift att mot dylika olyckor lemna försäkring, har jag ingenting att deremot invända. Som herrarne skola komma att finna, är det ej af principiella utan af opportunistiska skäl jag delvis motsätter mig motionärens förslag. På nu ifrågavarande område möter ingen svårighet att nöjaktigt begränsa området för statens verksamhet. Jag vill dock icke underlåta att nämna, att äfven här visar sig den privata försäkringsverksamheten öfverlägsen statens. Jag beder att i detta afseende få återropa motionärens eget vittnesbörd, då han säger, sid. 3 i sin motion, att i Frankrike, det enda land der företag af förevarande slag satts i gång, försäkringstagarne föredragit att vända sig till de enskilda bolagen.

Hvad angår den andra synpunkten i motionärens förslag om arbetsgifvarnes ersättningsansvar samt vidtagande af särskilda skydds-

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Angående åtgärder mot olycksfall, så är jag i det fallet fullt ense med motionären och skall med glädje helsa den dag, då vår svenska lagstiftning i denna fråga vunnit samma precision och omfattning, som det lyckats främmande länder att deråt gifva.

Åtgärder för utredning om olycksfallsförsäkring för arbetare

m. m.

(Forts.)

Då jag nu öfvergår till den tredje afdelningen i motionen, nemligen angående offentlig ålderdomsförsörjningsförsäkring, så vill jag till en början säga, att jag ingalunda hörer till deras antal, som låta skrämma sig af ordet socialism, eller deraf att de åtgärder, som föreslagits, skulle vara socialistiska. Socialism och ordnad statssamfund äro liktidiga begrepp eller, rättare, staten är en socialistisk inrättning, för så vidt man med socialism menar en organisation, der det allmänna med sin tvångsmakt och medlet för dess förverkligande, skatten, tvingar de särskilda samhällsmedlemmarne att bidraga till ändamål, som, noga räknadt, äro för dem främmande. I sjelfva verket har aldrig inträffat och skall aldrig inträffa, att en samhällsmedlem erhåller full equivalent för de bidrag, som han lemnar staten; han får antingen för mycket eller för litet. Hvad som är för mycket tages från en annan, och hvad som är för litet kommer en annan till godo; och det är just socialism. Så till exempel, då vi härom dagen biträdde förslaget angående nytt anslag till Hallands-banan, så var det, i trots af Herr vice Talmannens national-ekonomiska funderingar, för visso socialism. Vi icke-Halländingar tvungos att genom statens mellankomst skaffa Hallands-banan penningar till bättre pris, än den eljest skulle hafva bekommit, till hvad nytta för oss lemnar jag derhän. Då jag sagt detta, hoppas jag att motionären skall medgifva, att jag i principiellt hänseende står på samma ståndpunkt som han. Det är, som sagdt, icke af principiella utan af opportunistiska skäl, som jag skiljer mig från motionären i nu förevarande del af hans förslag.

Ty värr saknar denna fråga allt statistiskt material, men jag tror mig icke säga för mycket, om jag påstår att $\frac{9}{10}$ af Europas civiliserade befolkning är i det tillstånd, att den med rätta kan pretendera på delaktighet i en sådan ålderdomsförsäkringsanstalt, som motionären vill införa hos oss, och just deri ligger faran. Skall det nemligen ej komma att visa sig, att, sedan en samhällsklass blifvit delaktig i förmånen att på statens bekostnad erhålla försäkring, en ny klass skall rycka fram med samma fordran. Skall det ej inträffa, att, sedan man funnit, att statens och enskildes bidrag, huru stora de senare än må vara, icke äro tillräckliga att åstadkomma en någorlunda stor lifränta — jag hänvisar i detta afseende till motionärens framställning — nya anspråk på statens bidrag skola ställas, till dess slutligen staten, till följd af uppgiftens omfång och tyngd, icke vidare förmår bära bördan. Jag tror att motionen sjelf och den lilla behandling den till datum underkastats kunna tjena såsom exempel i detta hänseende. Den har icke tagit mer än steget från Riksdagen till Stats-Utskottet, förr än en ny samhällsklass ställer sig i ledet med anspråk att blifva delaktig i de häfvor, som falla från statens bord. Herr Ola Andersson och hans medreservanter begära för hemmansägare och handtverkare samma fördel, som skulle tillkomma de egentliga arbetarne. För min del skulle jag vilja rekommendera kanske

mer än hälften af menniskoslägget till denna fördels åtnjutande, nemligen qvinnorna, hvilka onekligen äro i en svårare ställning än männen, enär arbetslönerna för de förre i allmänhet äro vida mindre än för de senare. Den enda utväg, som härvidlag är möjlig, torde antagligen vara den, som är vidtagen i Danmark. I regeringens förslag der har man tagit steget fullt ut, så att alla samhällsmedlemmar, arbetare eller icke, kunna blifva delaktige i den offentliga försäkringsanstalten. Men med hvilka följder? Jo, att såsom första bidrag från statens sida genast skulle anvisas 2 millioner kronor, och att, såsom motionären uppgifver, under debatten i Folketinget stälts i utsigt, att denna siffra skulle komma att multipliceras, multipliceras, mine Herrar, med ett ganska betydligt tal. Talen 4 eller 5 äro just ej så betydliga, men då hafva vi redan 10 millioner eller för Sverige, som har dubbelt så stor befolkning som Danmark, den ganska respektabla siffran af 20 millioner kronor. Men säger man, stode vi nu inför det alternativet att antaga den obligatoriska fattigvården, så skulle samma skäl mot densamma kunna hafva gjort sig gällande som i fråga om ålderdomsförsäkring. Jag ber, icke så alldeles desamma. Fattigvårdslagen medgifver nemligen rättighet till understöd endast för dem, som på grund af ålder eller sjukdom ej kunna sig försörja; och lyckligtvis är antalet af dem begränsadt. Dessutom tror jag att sjelfva fattigvårdslagstiftningens historia gifver exempel på, i hvilken mån det är farligt att för vidt utsträcka statens frikostighet. Jag vill i det afseendet åberopa Englands exempel på 1830-talet. Genom en alltför filantropisk fattigvårdslagstiftning hade bördan af fattigvården stegrats derhän, att ropen på reformer blefvo öfverväldigande, och dessa reformer blefvo sedermera antagna just med uppoffrande af de förra humanare åsigtorna.

Jag kommer nu till ett annat skäl, som jag må hända af grannlagenhet borde underlåta att vidröra, då det är af politisk natur. Jag kan dock icke undertrycka den reflexionen, att i vårt land, med sin på ekonomiskt underlag hvilande fasta partibildning, ställningen skulle blifva ganska obehaglig, om i den herskande riksdagsmajoritetens hand lades rättigheten att icke blott aflyfta gamla skatter, som upphört att vara sådana, utan äfven att pålägga nya, med uppgift att efter godfinnande fördelas än på den ena än på den andra samhällsklassen.

Men, säger man, skall då ingenting göras? Skola vi med armarne i kors stillatigande åse, huru tusentals af våra likar under daglig förtärande kamp för tillvaron med bekymmer motse den dag, då de af ålderdom och sjunkande krafter se sig urständsatta att sörja för eget och de sinas underhåll. Aek, mine Herrar! Vi hafva för oss ett stort arbete, utan att nödgas tillgripa den vidt utseende frågan om ålderdomsförsäkring. Må hända är till en början vår etiska uppgift icke utan sin betydelse; en inskränkning i de högre klassernas väl långt drifna konsumtion skulle icke allenast från den sociala frågan aflägsna afundsjukan, som i icke ringa mån ingår i densamma, utan äfven leda till en ökad kapitalbildning; utan tvifvel en af de mäktigaste häfstänger att befordra en förständig lösning af

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

den så kallade sociala frågan. I ett rikt land flyta arbetslönerna rikligare; möjligheten till besparing, äfven för de arbetande klasserna, ökas derigenom. Men icke nog dermed; i sträfvandet att utjemna de sociala olikheterna; i arbetet för utvecklingen af den enskilda försäkringsverksamheten; i omsorgerna för att åt arbetarne bereda sunda, ljusa och luftiga bostäder, såsom nu sker i England, med flere dylika åtgärder hafva vi ett rikt fält för verksamhet; och slutligen hafva vi den enskilda välgörenheten, och jag tror icke, att man rimligen kan påstå, att den sviker. Det offentliga samvetet har vaknat; den verkliga nöden blir behjertad; bevis derpå är, bland annat, den villighet, hvarmed alla upprop till insamlingar och dylikt hörsammassas, och hvarigenom, vid sidan af den legala fattigvården, välgörenhetsinrättningar af varaktigt värde ofta blifvit skapade. Dessutom torde icke böra lemnas oanmärkt, att förhållandenas egen makt allt mer och mer, på en så att säga naturlig väg, verkar i riktning af den så kallade sociala frågans lösning. För den, som med opartisk blick iakttagit den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren, kan det icke vara fördoldt, att den nutida organisationen af samhällsarbetet medför en ständig utjemning af lefnadsvilkoren. Det kan ej förnekas, att våra arbetare lefva bättre nu än för till exempel femtio år tillbaka. Jag vädjar till dem, som sett en statorpare för 30 år sedan, om de icke skola medgifva, att det mått af välstånd, som kommer honom till godo, är större nu än då. Med arbetarne i städerna är förhållandet lika, derom är intet tvifvel.

Jag ber i det afseendet få åberopa ett nyligen utkommet national-ekonomiskt arbete af den bekante Paul Leroy-Beaulieu, der han, såsom mig synes, alldeles påtagligt bevisar att, äfven utan statsmakternas ingripande, en förändring till det bättre i arbetarnes ställning städse försiggår. Det vill, vid sådant förhållande, synas mig, som vore det mindre välbetänkt att väcka förhoppningar, som må hända sedermera visa sig icke kunna förverkligas.

Då jag sålunda håller före, att de af motionären äsyftade åtgärderna till arbetarnes bästa lättare skola kunna vinna framgång, derest de från början begränsas till förslag som äro fullt praktiska och möjliga att genomföra; då vidare den sociala frågan icke hos oss antagit den akuta karakter, att vi kunna anses redan nu behöfva vidtaga så kraftiga åtgärder, som här blifvit ifrågasatta, utan vi väl kunna afvakta frågans utveckling i andra länder och derefter tillgodogöra oss den erfarenhet, som deraf kan stå att vinna, och då den komité som af motionärens förslag torde blifva en följd, helt säkert skall få fullt upp att göra, äfven om den inskränker sin verksamhet till att söka ordna förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare, äfvensom utreda frågan om olycksfallsförsäkring, tager jag mig friheten föreslå, att Riksdagen med iörklarande att den funnit frågan om arbetarnes ålderdomsförsäkring icke vara af beskaffenhet att för närvarande böra komma under Kongl. Maj:ts pröfning, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, om och i hvad mån åtgärder kunna finnas lämpliga för ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande möjliga olycksfall i arbetet, samt derefter göra de framställningar

till Riksdagen eller vidtaga de anordningar i öfrigt, till hvilka förhållandena kunna föranleda. Som herrarne torde finna, är det den i Utskottets förslag förekommande mellanmeningen: »äfvensom för beredande af ålderdomsförsäkring åt arbetare», som jag anser böra ur skrifvelseförslaget utgå.

*Angående
ätgårderna för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Herr Talman! Jag anhåller om proposition å detta mitt nu upplästa förslag.

Vidare anförde:

Herr Friherre Leijonhufvud: Den arbetarefråga och den arbetarerörelse, som i våra dagar pågår, är visserligen långt ifrån att leda sitt ursprung från den nyaste tiden; den är i själfva verket endast en fortsättning af den strid som alltifrån civilisationens början i det vestra Europa fortgått mellan de olika samhällsklasserna. I det östra Europa, såsom i Ryssland, Polen, Grekland, gestaltade sig förhållandena något annorlunda, och likaså i Orienten, der slafveriet var förhärskande. Men i det vestra Europa spårar man frågan allt ifrån romarnes tid. Den hade der karakteren af en strid mellan patricier och plebejer, af hvilka de förra voro innehafvare af kapitalet, under det att allt arbete utfördes af plebejerna. Den fortgick vidare genom medeltiden, då i form af en strid mellan läns herrarne och adeln, å den ena sidan, och å den andra borgerskapet i städerna, som då representerade den beroende klassen. Den egentliga arbetaren var då ännu förtryckt och hade ingenting att säga vare sig i politiskt eller socialt afseende. I våra dagar åter är det den egentlige kroppsarbetaren, som vänder sig emot bourgeoisien, deri inbegripne hemmansegare och hvar och en som icke går i arbete från morgon till qväll. I denna rörelse, såsom i andra, hafva driffjedrarne varit dels goda, dels dåliga. Den goda sidan hos denna rörelse är att den härflyter ur människans benägenhet att söka förbättra sin ställning, den dåliga sidan åter är afundsjukan och misstroendet mot alla som hafva det något bättre, och i tron att man kan komma till förmögenhet utan att på ärligt sätt och genom långvarigt arbete förtjena densamma. I senare tider har agitationen äfven blifvit starkare än förut, detta till följd af pressens allt större spridning och de alltmera lättade kommunikationerna; och derföre har rörelsen antagit vidsträcktare proportioner och understundom tagit sig utbrott i våldsamma skakningar och revolutioner. Rörelsen är sålunda icke att förakta. Ingen må dock tro, att hvad jag här nu säger, är förestafvad af någon som helst fruktan, såsom den förste talaren tycktes vilja antyda; deraf har jag mycket litet känning. Men min öfvertygelse är, att denna rörelse hvilat på fast grund och är i visst afseende berättigad och kan, om den ledes rätt, i framtiden leda till en förbättrad ställning för arbetaren. Det må vara sant, att arbetarnes ställning i allt fall så småningom förbättras; den är nu bättre än den var i min ungdom, men detta hindrar ändock icke, att deras ställning kan än ytterligare förbättras. Frågan är om man möjligen skall kunna lyckas afväpna de bittra elementen, som ingå i denna rörelse; och detta kan ske endast derigenom, att man visar välvilja

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

och tillmötesgående från den motsatta sidan, och om det, som kan och bör göras, göres klokt. Det är denna frågan egentligen gällande; men huruvida man i skrifvelsen till Kongl. Maj:t skall gå längre eller kortare, det betyder mindre. Jag har någorlunda följt med hvad som i utlandet i detta hänseende utförts, och jag är öfvertygad, att det minsta som bör göras är att söka få till stånd några garantier i händelse af olycksfall; och står jag i det afseendet på samma ståndpunkt som Utskottet och den föregående talaren. Hvad åter beträffar den andra frågan, eller om pensionering, vill jag dervid sätta ett stort frågetecken. Jag lemnar den saken derhän, men det är ingen skada att göra en undersökning derom. Jag tror, att folket i allmänhet och äfven de lägre klasserna icke äro så sangviniska i den saken, att de tro, att det skall regna guld, därför att Kongl. Maj:t tillsatt en komité för att utreda saken. De veta nog, att det är långt från komité till beslut. Det är icke i vårt land så, att man i sådana saker förhastar sig, utan det är såsom en spansk minister en gång yttrade: »ni tänker er här för, innan ni lagstiftar», och deri hade han fullkomligt rätt. Vi gå försigtigt tillväga, och en så genomgripande fråga som denna kommer att dryftas mycket noga och gå alla instanserna igenom, innan något blir gjordt i densamma. Jag yrkar således framgång till sjelfva förslaget, oberoende af huruvida ålderdomsförsäkringen, hvars praktiska nytta jag betvivlar och hvarom man icke är riktigt på det klara, kommer till stånd eller icke. Hvad åter beträffar förslaget att utesluta mellanmeningen, talar mot den saken att Första Kammaran antagit förslaget sådant det blifvit af Utskottet framlagd. Antaga vi ett annat förslag och utesluta den kanske onyttiga, men i alla händelser oskadliga mellanmeningen, kommer ingen skrifvelse till stånd. Jag tror, att det i ett sådant fall som detta är nyttigt, att Kongl. Maj:t får ett stöd af Riksdagen. Äfven om frukten icke blifver stor, blifver den dock någon. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

I detta anförande instämde Herrar *Abr. Rundbäck, af Trolle, Grefve Björnstjerna, Angel, Joh. Johansson* från Stockholm, *Fredenberg, Schenström* och *Dickson*.

Herr Danielson anförde: Äfven om man vill i likhet med föregående talaren erkänna, att arbetarnes ställning är bättre nu för tiden än förr, tror jag att det ändå återstår ett och annat att vidtaga i denna sak. Jag har dock dervid ingenting att anföra mot motionärens hufvudsyfte, men om en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t skall beslutas, anser jag, att de ord, reservanterna i Utskottet hafva i det fallet föreslagit, äfven borde få följa med. Jag vill med hänsyn till dessa ord nämna, att dessa arbetare i städerna, motionären enligt min uppfattning äsyftat, såsom fabriksarbetare och dylika, skulle i annat fall vinna en förmån, som arbetarne på landsbygden skulle sakna, det vill säga, man skulle få ett nytt monopol för städerna. Ty jag hemställer till hvar och en, som känner till landsbygden, om icke dessa mindre jordbrukare och handverkare på landet stå sig lika skralt och mången gång mycket sämre än handverkarne och de mindre industriidkarne i städerna. Det skulle således vara en

ytterligare orättvisa mot desse arbetare på landsbygden, om man skulle göra undersökningen så ensidig som, såsom mig synes, motionären föreslagit. Jag anser därför, att om Riksdagen skall aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t, bör det ske i sådant syfte reservanterna här föreslagit under denna punkt. Det kan visserligen tyckas, som om man i det fallet skulle vilja framskjuta landsbygdens förhållanden, men, såsom jag nämnde, hvar och en, som är förtrogen med dessa, skall erkänna, att dessa invånare på landsbygden hafva det mindre fördelaktigt än de i städerna. Jag tror, att om man, såsom den siste talaren yttrade, skall taga saken sådan den är, bör man också verkligen göra det och icke blott berätta hvad utlandet i det fallet redan sagt eller historien antydt. Verkliga förhållandet är, att landsbygdens arbetare och isynnerhet de små jordbrukarne allt mer och mer utarmas. Man ser visserligen ibland en och annan stortalig artikel i tidningarna, syftande på att det går jordbrukarne väl och att dess idkare skörda både förmögenhet och en lysande framtid, men detta är icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet, tvärt om nödgas de allt mer och mer skuldsätta sig och att slutligen öfvergifva den torfva, som gifvit dem ett knappt nödortfigt bröd. Jag vill för den skull icke vara med om någon skrivelse till Kongl. Maj:t, om icke reservanternas tillägg i denna punkt af betänkanudet komma med, och jag anhåller därför, Herr Talman, om proposition på reservanternas förslag. Det kan visserligen sägas, att det under sådana omständigheter är mycket troligt, att frågan faller, men jag svarar dertill helt upprigtigt, att då må den ock falla. Att gifva städernas innebyggare ytterligare ett monopol och undanskjuta landsbygdens arbetare och visa dessa mindre uppmärksamhet, än som egnas de förra, tror jag icke vara klokt och rättvist, då, enligt min öfvertygelse, städernas arbetare i allmänhet stå sig långt bättre än landsbygdens. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Herr Grefve Sparre: Jag kan icke neka till, att den förste talarens anförande, hur formfulländadt och förtjenstfullt det än må hafva varit, på mig gjort ett pinsamt intryck. Jag trodde att den stora fråga, som för närvarande sysselsätter icke allenast Europas statsmän och tänkare, utan jemväl flere af dess folkförsamlingar, äfven skulle hafva genomträngt oss till den grad, att man icke här skulle få höra röster höja sig mot ett bidrag till densammas lösning, åtminstone icke på de skäl, som af den ärade talaren anfördes. Så mycket mindre borde detta vara fallet här hos oss, som vi ju icke kunna förneka, mine herrar, att under det arbetarerörelsen i många andra länder antagit hotande och ledsamma dimensioner, så har den arbetarerörelse, som uppträdt i vårt land, varit den vackraste, den ädlaste, den mest tilldragande man kan tänka sig. De svaga försök eller, såsom de vanligen benämnas, agitationer, hvilka här gjorts att införa socialismen, hafva fullkomligt misslyckats; de hafva strandat mot arbetarnes bemödanden att iakttaga en värdig hållning. Dess mer är det då af behovet att representationen går arbetarne till mötes i hvad den kan och icke, med Manchesterpolitikens laissez-

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.*

(Forts.)

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.

(Forts.)

aller till förebild, sluter örat till för deras billiga anspråk. Det vore kanske också icke olämpligt, mine herrar, att de lyckligare lottade samhällsmedlemmarna satte sig in i arbetarnes ställning. De skulle då få se, huru dessa arbetare måste tråla hela dagen i sitt anletes svett och ändock näppeligen lyckas förvärfva en tillräcklig penning för sin och sina familjers bergning. Det är därför lätt att fatta, med hvilka känslor arbetarne skola betrakta deras ställning, som af lyckan blifvit gynnade, och hvilka derjemte ofta på ett oförsvarligt sätt etablera en lyx, som icke kan annat än falla de andra i ögonen, möjligen, jag vore färdig att säga ursäktligt nog, väcka deras afund. Det kunde visserligen låta bra att, såsom den förste talaren gjorde, i det afseendet hänvisa till det etiska elementet och predika för oss att inskränka vår lyx och vår välfärd; men jag för min del har föga förtroende till predikningar och fruktar att dessa etiska uppmaningar icke skulle hafva någon verkan. Säkert är, att man i allmänhet ganska litet behöfver gå dessa klasser till mötes för att de förtroendefullt och lifligt skola medverka till uppnående af det mål, hvartill man i denna fråga sträfvar.

Jag kan icke heller inse, att det skulle vara alldeles oberrättigadt, om samhället försökte att tillgodose arbetarne på deras ålderdom. Vi hafva i dag talat om landshöfdingarnes pensionering och här diskuteras temligen ofta embets- och tjänstemäns pensionering. Vi göra ganska mycket i det fallet. Skulle det då vara så orimligt att försöka — det är ju nu endast fråga om en utredning — åstadkomma pensionsanstalter för arbetarne? Jag kan omöjligen icke inse att den ena åtgärden är mer berättigad än den andra. Det är icke endast vårt hjerta, som skall uppmana oss i detta afseende, utan derjemte en ganska nödig klokhet, ty det kan icke nekas, mine herrar, att fattigvården, oaktadt de begränsningar den ärade talaren åberopade, likväl blifvit en tunga, som för hvarje år för kommunerna kännes allt mer tryckande. Om jag således genom några uppmantrande åtgärder kan söka förmå folket att i god tid arbeta för sin ålderdomsförsäkring, så tror jag, som jag nyss sade, att icke allenast hjertat utan äfven klokheten skall bjuda oss att vidtaga sådana åtgärder. Det må vara att detta skulle möta svårigheter — jag tviflar icke derpå; men den skrifvelse motionären har föreslagit är ju affattad i allmänna ordalag och han har till en början endast begärt en statistisk utredning, på det att vi skola blifva i tillfälle att någorlunda bedöma hvad det kan blifva fråga om och sedermera på behörigt sätt utarbete förslag till de åtgärder, som kunna finnas lämpliga.

Hvad frågan om det föreslagna tillägget angår, erkänner jag att med den förklaring, som deröfver blifvit gifven, det kan vara likgiltigt, om man tillägger: *orden och med dem jämförlige mindre jordbrukare och handverkare*; men medgifvom, mine herrar, att då vi tala om arbetare, mena vi de klasser, som egentligen sysselsätta sig med yrkesindustrien och fabriksarbete, och jag vill med anledning häraf uppläsa följande ord ur motionen: »Hvad slutligen angår dödsorsakerna i allmänhet lära de väl med för handen varande material endast till en viss grad kunna specificeras å yrkesklasser, i ty att

materialet sviker den spörjande, när der blott begagnas termerna »arbetare» eller »fabriksarbetare», utan vidare upplysning om arbetets, om fabriakens art och beskaffenhet.» Det kunde lätt inträffa att man i motiveringen tagit in några ord, som antydde, att det egentligen var fabriksarbetare man afsåg, och ur den synpunkten kan det icke anses olämpligt ett antyda det man jemväl afsåg arbetare på landet. Är man nu ense, att med »arbetare» menas alla arbetare, kunna dessa ord vara öfverflödiga och jag skall således efter den förklaring, som blifvit gjord, icke hålla på dem, men kan likväl icke tro, att de kunna hafva någon våda med sig; ty om beslutet i begge Kamrarne blir olika, kan ju Stats-Utskottet sammanjemka åsigtorna, så att det i alla fall blir någonting helt. Jag tycker att denna form för skrifvelsen är så allmän och att deri så litet sagts, att det skulle på det högsta förvåna mig, om denna Kammare nu skulle neka sitt bifall till Utskottets förslag, och för min del skulla jag beklaga ett sådant beslut. Det var för två, tre riksdagar sedan denna fråga förra gången debatterades och då erkändes att den var af synnerlig vikt, ehuru Kammaren då icke biföll det framställda förslaget.

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.*

(Forts.)

Den ärade talaren sade vidare, att det skulle vara att hvälfva på Kongl. Maj:t det ansvar Riksdagen borde taga på sig sjelf. Jag kan icke inse detta. Om Riksdagen hos Kongl. Maj:t begär en utredning af en fråga, i hvilken den med afsecnde på den omstörtning och de svårigheter, med hvilka den är förenad, hyser tvekan att nu fatta beslut, så är detta icke någon ovanlig form, utan det är något som Riksdagen ganska ofta gjort. Det är här fråga om en ganska vidlyftig utredning, som Riksdagen sjelf icke kan vidtaga, utan Riksdagen måste därför anhålla om den verkställande maktens medverkan.

Jag ber således att i motsats mot den första talaren få instämma i den andra talarens yrkande, att frågan bör omfatta jemväl ålderdomsförsäkring.

Beträffande den siste talarens yttrande, att här jemväl bör afses landsbygdens befolkning, erkänner jag, att dervid måste möta åtskilliga svårigheter; men i likhet med honom känner jag tillräckligt landsbygden, för att veta, att behovet der är lika stort som bland städernas invånare, och jag skulle anse det såsom en grym orättvisa af Riksdagen att i detta fall lenna landsbygden utan all hjälp.

Slutligen vill jag säga att hvad representationen kan göra för att göra fosterlandet kärt äfven för den obemedlade och betryckte, det bör representationen aldrig försumma. Derigenom skulle vi må hända kunna hämma den emigration, som tär på landets krafter och är Sveriges olycka. Under sådana förhållanden ber jag få lägga min röst för denna skrifvelse, som jag anser gälla den viktigaste fråga, som förekommit under denna riksdag.

Herr Friherre Stackelberg: Det var Herr Danielsons yttrande, som uppkallade mig att begära ordet. Såsom Kammaren torde finna, består enda skillnaden emellan Utskottets förslag och reservanternas, eller Herr Danielsons, deri, att reservanterna lagt några få ord till Utskottets förslag, nemligen orden: »och med dem jemförliga mindre jordbrukare och handtverkare». Emot detta till-

Angående lägg har jag att invända, att det säger på en gång för mycket och åtgärder för för litet. För mycket derför, att, såvidt jag förstår, mindre jord- utredning om brukare och handtverkare äro inbegripna i ordet: »arbetare», hvilket olycksfalls- såväl motionären som Utskottet använt. Tillägget säger äfven för försäkring litet, emedan, då man räknar upp de två kategorierna jordbrukare för arbetare och handtverkare, och icke anser dem vara inräknade i ordet »arbeta- m. m. re», man dermed utesluter en del andra kategorier, hvilka jag (Forts.) äfven skulle vilja i förslaget inbegripa, såsom sjömän, fiskare och qvinnor. Och då, enligt mitt förmenande, *alla* dessa kategorier innefattas i ordet *arbetare*, ber jag att få yrka bifall till Utskottets förslag. Derest emellertid jag tvingas att votera emellan rent afslag eller antagande af reservationen, kommer jag att rösta för denna senare. Olägenheten af reservationens antagande i denna Kammare skulle endast blifva den, att Kamrarnes olika beslut finge sammanjemkas, hvilket synes mig kunna ske utan synnerlig svårighet.

Med Friherre Stackelberg instämde Herrar Friherre *Nordenskiöld*, *Rubenson*, *Arnoldson*, *Borg*, Friherre *Fock*, *Arwidson*, *Hammarberg* och *Beyer*.

Herr Key: Jag anser det vara praktiskt och klokt att icke, såsom den förste ärade talaren synes vilja, vänta med denna frågas allvarsamma omhändertagande, till dess hon äfven hos oss inträdt i ett akut stadium. Denna fråga har länge stått på dagordningen i andra länder, och att den äfven skall tränga sig fram hos oss, kunna vi ju vänta och förutse. Men ännu står det oss öppet att i lugn förbereda oss på hennes lösning, och jag tror att vi böra göra detta just på det sätt, som här föreslagits, nemligen genom att så fullständigt som möjligt söka utreda alla i sammanhang med frågan stående förhållanden, så att man kan se henne i full belysning och bättre, än hvad nu är möjligt, vara i stånd att bedöma allt hvad som med hennes afgörande hänger tillsammans. Det är en synpunkt som jag här velat särskildt framhålla och som gjort att jag icke inskränkt mig till att instämma med någon af de föregående talarne, och den är, att om den föreslagna utredningen äfven skulle leda dertill, att statsmakterna ej funne skäl att med statsmedel understödja arbetarnes ålderdomsförsäkring, eller taga hand om denna försäkring, så skulle dock utredningen ingalunda vara ett bortkastadt utan tvärtom ett mycket fruktbringande arbete.

Här har af den förste talaren framhållits att ålderdomsförsäkring bäst kunde åstadkommas genom privata försäkringsanstalter. Det är icke utan att icke äfven jag tror att så kan blifva förhållandet, och vi se redan försök göras i denna rigtning. Men jag vet att, för att dessa anstalter skola kunna lägga en fast grund under sina beräkningar, är en sådan utredning som den här föreslagna i hög grad af behofvet påkallad, då vi i vårt land sakna just en sådan statistik som dylika företag måste hvilat på. Särskildt vill jag fästa uppmärksamheten på den brist på yrkesstatistik som tyvärr hos oss förefinnes. Den nämnda bristen nödgär oss nu att anlita den utländska statistiken, men denna är ingalunda i allt tillämplig på våra förhållanden. Jag tror att denna sak bör tagas i betrak-

tande och den synes mig gifva ett ej ovigtigt stöd åt anhållan om den föreslagna skrivfelsens aflåtande till Kongl. Maj:t. Med hänseende till tolkningen af ordet arbetare i de nu framställda förslagen ber jag få fullkomligt instämma med Friherre Stackelberg. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag. På samma gång ber jag dock få förklara att, om jag ställes i valet mellan rent afslag och bifall till reservanternas förslag, tvekar äfven jag icke att gifva min röst för detta senare.

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Herr von der Lancken: Friherre Leijonhufvuds anmärkning emot antagande af det af mig framställda förslaget gick ut derpå, att Kammaren genom antagande af mitt förslag skulle bereda sakens fall, enär båda Kamrarne i så fall skulle komma att stanna i olika beslut, hvilka sannolikt icke skulle kunna sammanjemkas. En dylik sammanjemkning torde dock icke vara så omöjlig, men i allt fall synes mig samma klander i lika mån drabba Herr Danielsons reservation, ty om denna antages, stanna Kamrarne äfven i olika beslut, och med den uppfattning Friherre Leijonhufvud uttalat skulle äfven i sådan händelse frågan förfalla.

Herr L. Ol. Larsson: Jag har mot Utskottets betänkande afgifvit en naken reservation och jag skall därför be att nu få tillkännagifva i hvilken riktning denna går. Jag skall då först tillkännagifva att jag inom Stats-Utskottet röstat för afslag på Herr Hedins motion. Inom Utskottet voro 13 ledamöter för nu föreliggande förslag och 11 deremot. På detta sätt var det med enighet i denna fråga inom Stats-Utskottet. Således har jag der icke varit ensam om den meningen att man borde afslå motionen, ehuru flera ledamöter ej velat reservera sig mot Utskottets förslag.

Jag hörde visserligen att det gjorde ett pinsamt intryck på talaren på elfsborgsbänken, då han hörde talaren på kristianstadsbänken yrka icke rent afslag, utan endast afslag på en del af motionen. Mitt föredrag skall blifva mycket kort, men det torde blifva ännu pinsammare för den ärade talaren på elfsborgsbänken. Det föreföll mig något besynnerligt hvad den ärade talaren sade om denna motion. Annars trodde jag att vi vore arbetare allesammans, men nu måste det icke vara så, efter man vill ställa så till att landshöfdingar icke skulle kunna komma i åtnjutande af härmed afsedda förmåner. För min del har jag trott att, då det i Stats-Utskottets betänkande talas om arbetare, inbegripas deri både landshöfdingar och andra gubbar. Detta tyckes dock icke vara meningen att döma af Grefve Sparres m. fl. yttranden. Det skulle således endast blifva de *fattiga* arbetarne som på ålderdomen skulle komma i åtnjutande af dessa fördelar. Nu säger Grefve Sparre emellertid att han icke vill, att landsortens befolkning skall blifva i saknad af förmånen af ålderdomsförsäkring.

Det vore bra besynnerligt, om det förhölle sig så, att mindre jordbrukare på landsbygden och mindre handverkare i städerna och på landet icke räknades till arbetare. Jag har aldrig hört något sådant förut, ty nog få de arbeta fullt lika mycket, om icke mer, än

Angående de, hvilka icke hafva jordbruk eller dylikt. Jag anser därför nödvändigt att få sådant tillägg, som förekommer i reservationen. Jag tror att om de mindre jordbrukarne skulle underlättas, så kunde detta ske på ett alldeles ypperligt sätt genom att borttaga grundskatterna och andra skatter, som tynga jordbruket, hvilket vore ett lämpligare sätt än att förespegla dem fattigunderstöd.

(Forts.)

Det är visserligen sant, såsom flere talare sagt, att om man beslutar den skrivelse, som här föreslås, så har man ändock icke bundit sig i något afseende. Det är ett bekvämt sätt att komma från kinkiga frågor att begära en komité, som arbetar några år, under hvilken tid man får hvila, och sedan man fått ett betänkande, så anser man sig böra följa det. Det har händt mer än en gång på detta sätt. Derfor anser jag att man saklöst kan afstå från att aflåta en skrivelse till dess frågan tagit en mera bestämd form än nu, ty man bör veta hvad man vill, när man skriver till Kongl. Maj:t. Det förefaller mig som det vore farligt och mindre välbetänkt att allt för mycket reglementera för våra arbetare och arbetsgivare. Man har talat i dag om en fråga, som jag tror ligga våra arbetare mycket om hjertat. Då gick det icke an att inskränka friheten i det fallet, ty staten borde icke blanda sig i sådana angelägenheter, emedan den personliga friheten borde gå framför allt. Men här skulle staten taga hand om allt. Det kan ligga en fara i att på förhand ingjuta den tanke hos folket, att det icke är så noga med att själf sörja för framtiden, utan att det är staten som drager försorg om dem, då de bliwa gamla och orkeslösa. Man kan finna redan nu med den fattigvårdsförordning vi nu hafva sådana anspråk framställas, i det man säger, att det icke är värdt att sträfva så mycket, ty fattigvården tager hand om oss.

Men nu vill jag fråga, huru skall man bereda alla dessa stora fördelar? Jag skulle önska, att om möjligt hvarje menniska vid 50 å 60 år finge en landshöfdingepension, eller ännu mer, men hvar taga penningar till detta? Icke kan man bereda sådana fördelar utan att öka statsutgifterna på något sätt, och då medel härtill icke kunna komma från utlandet, så måste de tagas inom landet, det vill säga öka de utgifter, som vi för närvarande hafva, men jag trotsar den, som kan söka upp någon menniska, som icke anser våra utgifter redan tillräckligt stora. Det vore ett mycket verksammare medel att minska skatterna än att pålägga nya för att bereda medel åt fattiga, som framdeles kunna bliwa till finnandes.

Jag skulle med skäl vilja fråga, om det verkligen är så som jag hört framkastas, att man nu skulle betala in i försäkringsanstalter för alla som födas, så att staten betalade $\frac{1}{3}$, kommunen $\frac{1}{3}$ och den enskilde $\frac{1}{3}$, men för den enskilde, som icke hade råd att betala, så skulle staten betala allt. Detta vore utmärkt för den som komme att lefva 60 å 70 år härefter, emedan nutiden ombesörjt fattigvården för den tiden, men jag frågar om vi skulle orka med detta? Jag tror nemligen, att vi hafva nog med fattiga nu, utan att bestrida utgifter för fattiga efterkommande 50 å 60 år härefter.

Jag får säga, att jag för min del visserligen icke ser någon synnerlig skada i en sådan skrivelses aflåtande, men får på förhand

förklara, att jag dock för min del icke vill vara med derom, emedan jag anser en sådan skrifvelse hvarken vara nödvändig eller gagnelig. Jag skulle väl kunna vara med om ett sådant förslag, som afgifvits af talaren från Kristianstad, emedan der endast talas om ordnande af förhållanden emellan arbetstagare och arbetsgifvare, emedan der åtminstone något skulle kunna göras och det vore en utredning, som vore menskelig att åstadkomma, ehuru äfven i detta fall rätt många svårigheter torde uppkomma, ty skillnaden mellan arbetstagare och arbetsgifvare är nog ofta rätt svår att uppdraga. I hvarje något så när stor gård finnas nu för tiden trösk-, sånings- eller andra maskiner och det händer att folk skadar sig äfven der. Det skulle nu kunna hända, att man genom meddelade föreskrifter skulle kunna förhindra dylika olycksfall, men jag befarar, att det blir att omöjliggöra begagnandet af dylika maskiner att bestämma, att begagnandet skall ske i enlighet med af Kongl. Maj:ts reglementerade föreskrifter. Jag får säga, att i det fallet skulle jag kunna vara med om att begära en utredning hos Kongl. Maj:t, men jag kan icke vara med om ett förslag, så obestämdt och omfattande och der Riksdagen så litet vet hvad den vill, som det som innefattas i Utskottets betänkande. Jag har endast velat till protokollet yttra denna min mening, utgången må nu blifva hvilken som helst.

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

Herr Wieselgren: Jag kan icke neka att det förvånade mig icke så litet, då jag hörde en ärad talare här midt öfver säga sig hafva rönt ett pinsamt intryck af att höra hvad den förste talaren i ämnet yttrade. Jag tillåter mig emot honom rigta den anmärkningen, att den, som vid åhörandet af förberörda föredrag erfor ett »pinsamt» intryck, måtte vara bra ömtålig. För min del får jag säga att de sunda och väl begrundade tankar, som i Kristianstadsrepresentantens anförande framställes, gjorde på mig ett intryck af helt annan art, och ganska många torde deri med mig instämma. Ty det »pinsamma» låg naturligtvis deri att denne talare undantog *ålderdomsförsäkring* från det ämne, rörande hvilket han ville begära Kongl. Maj:ts utredning. Jag instämmer icke med honom beträffande denna begränsning af frågan; men jag anser honom hafva från sin utgångspunkt angifvit ganska goda grunder för sin tvekan om det lämpliga i att skrifa till Kongl. Maj:t angående den saken. Det är tvifvelsutan en ganska vidt omfattande och betänkelig fråga; och den som så objektivt som den förste ärade talaren motiverar sina tvifvelsmål och sitt påstående, med hänsyn till den med skrifvelsen afsedda praktiska nyttan, den bör icke mötas med tal om ett af hans ärligt framställda öfvertygelse framkalladt »pinsamt intryck». Sådana ord i ett fall sådant som detta stämpla sig sjelfva såsom en »banal fras».

Jag skall icke motsätta mig Utskottets förslag; jag skulle så mycket mindre kunna göra det som jag icke kan inse att man icke bäst gagnar saken genom att söka få frågan utredd i hela dess vidd. Men då jag hörde den förste talaren påpeka de olika verksamhetsområden, i hvilka man kunde finna goda medel för tjenande af det ifrågasatta syftet, då han talade om enskilda försäkringsanstalter,

Angående uppförande af arbetarebostäder, fattigvård o. s. v., så satt jag och väntade ännu ett ord, som han dock, märkvärdigt nog, kom att förbigå. Det var bränvinslagstiftningen och lagstiftningen om försäljning af vin och maldrycker. Mine Herrar! Jag tror att vi i dessa stycken kunna göra mycket för främjande af arbetarnes bästa, och för att bereda dem bistånd i deras sträfvande efter en förbättrad ställning. När det gäller »olycksfall» bland arbetare eller utsigterna för vinnande af en god och i ekonomiskt hänseende sorgfri ålderdom, då spelar det större eller mindre bruket eller missbruket af rusgifvande drycker en alltför stor och viktig rol, för att vid angifvandet af de indirekta hjälpmedlen därför böra lemnas ur räkningen.

(Forts.)

Den ärade talaren på ölandsbanken förklarade, att derest icke reservanternas förslag vunne bifall, ville han hellre rösta på afslag, ty han ville icke vara med om att »tillskapa ett nytt monopol för städernas invånare till förfång för landsbygdens befolkning». Jag ber med anledning häraf få säga, att jag till alla delar instämmer i Friherre Stackelbergs yttrande. Jag tror att man kan mycket väl under det af Utskottet begagnade ordet inrymma äfven de slag af arbetare som reservanterna afsedt, d. v. s. mindre jordbrukare, som med arbetare äro jemförlige, och handverkare. Men jag kan icke gå in på att det, vare sig i motionen eller Utskottets betänkande, skulle finnas ens en antydning om att här vore i fråga endast arbetare i stad. Det står blott *arbetare*, och det kan icke finnas minsta tvifvel om att dermed afses arbetare såväl på landsbygden som i städerna. Jag trotsar min ärade vän der borta att uppvisa något i Utskottets förslag som kan visa, att det här är fråga om att »skapa ett nytt monopol för städerna». Hans åsigt härom måste därför vara helt och hållet beroende på en missuppfattning.

Hvad den siste ärade talaren emot förslaget yttrade, skall jag icke upptaga till bemötande; jag lemnar det åt motionären. Men jag vill dock vända hans uppmärksamhet på ett förbiseende, som, såvidt jag förstår rätt, han låtit komma sig till last. Han frågade hvarifrån vi skulle taga medlen till de nya statsutgifter som skulle framkallas af de ifrågasatta pensionerna till de fattige. Det förefaller mig som hade han fullkomligt glömt, att den hufvudsakliga inkomstkällan väl skulle blifva bidragen af arbetarne sjelfva. Det kan ju vara ovisst ännu, på hvad sätt saken skall kunna realiseras, och vi känna ju icke det förslag som kan komma att framläggas, derest åtgärden finnes utförbar, — men det är väl klart som dagen, att Riksdagen genom att bifalla utskottsbetänkandet ingalunda af Kongl. Maj:t begär ett förslag om att med statsmedel pensionera alla fattiga arbetare på deras ålderdom. Detta vore fullkomligt orimligt, och jag undrar icke på, att, om han antagit, att denna orimlighet vore menad, han stannat vid att i Utskottet rösta afslag å saken. Då jag emellertid icke hyser den åsigt, som han i så fall låtit sig bestämmas af, och då jag icke kan tro annat, än att det vore i alla åtseenden gagneligt, om sakkunnige män med hjerta för de arbetande klasserna finge i uppdrag att tillse, hvad i denna fråga till deras förmån göras kan, så kommer jag att tillhöra dem, som rösta för bifall till Stats-Utskottets förslag. Bäst vore också, tvifvels-

utan, om alla förenade sig om detta; ty säkert är, att skilnaden mellan Stats-Utskottets och reservanternas förslag är allt för obetydlig för att frågans fall bör äfventyras genom ens ett försök till sammanjemkning emellan två liktydiga beslut.

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Herr Hedin: Herr Talman! När jag tog mig friheten framlägga den motion, som nu är föremål för behandling, hörde jag från ett eller annat håll en förebräelse därför, att jag genom att med mitt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t förena en anhållan om beviljande af ett anslag hade velat få saken till en statsutskottsfråga. Till mitt försvar får jag därför erinra derom, att min framställning ju varit fullt lojal, i det att jag i *en* punkt framställt förslag om en skrifvelse och i en annan anhållit att, under förutsättning af Riksdagens bifall till skrifvelsförslaget, Riksdagen äfven måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande nödiga medel för den utredning, som jag ifrågasatt. Jag skall emellertid här öppet bekänna, hvarför jag gick till väga så, att jag kunde hafva förhoppning om, att motionen skulle för det första komma till och sedan stanna hos Stats-Utskottet. Det var derföre att jag hos Stats-Utskottet dels väntade större sympati, större deltagande för förslaget äu hos andra förberedande myndigheter, till hvilka motionen kunde komma att hänvisas, dels förutsatte den moraliska auktoritet, som, derest Utskottet godkände mitt förslag, skulle förvissa detta om framgång hos Riksdagens båda Kamrar. Detta var skälet för mitt förfarande.

Oväntadt för mig har det varit att höra den anklagelsen mot Stats-Utskottet, att dess medlemmar icke skulle hafva egt mod att öppet bekänna sin mening, en mening, som — supponerar den ärade talaren från Kristianstad — skulle i hemlighet öfverensstämma med hans åsigt. Han förebrådde Stats-Utskottet att hafva krupit bakom Kongl. Maj:ts rygg. Det lär icke vara nödigt att jag försvarar Stats-Utskottet mot en beskyllning, som Utskottet lätt afvärjer, om det finner anledning dertill. Men derom må jag dock erinra, att allt hvad jag begärt och att allt som rimligtvis kunnat i denna fråga föreslås är en utredning. Huru skulle då Stats-Utskottet i ett slikt fall gå till väga för att icke krypa bakom ryggen på Kongl. Maj:t? Förmodligen genom att sjelf söka utreda denna fråga. Men med all aktning icke blott för Stats-Utskottet, utan äfven för hela Riksdagen, torde jag få anse för gifvet, att denna utredning icke kan åstadkommas annat än af Kongl. Maj:t och med de medel, som endast Kongl. Maj:t har till sitt förfogande.

Jag är för min del i högsta måtto glad och erkänsam för det utlåtande, Stats-Utskottet afgifvit, och önskar helst framgång åt det samma i oförändradt skick. Nu förekommer emellertid, dels att en ledamot i Stats-Utskottet — en ärad Dala-representant — afgifvit en reservation, som lär betyda afslag på alltsammans, dels att en ärad representant från Skåne, med hvilken flere andra ledamöter instämt, har hemställt att, med godkännande i öfrigt af Stats-Utskottets förslag, deråt må gifvas en i någon mån större utstäckning, än hvad jag har afsett. Hvad beträffar valet mellan dessa båda förslag, får jag öppet uttala, att jag för min enskilda del icke skulle hafva något

Angående att invända mot Kammarens bifall till reservationen, derest jag icke
åtgärder för hyste den fruktan att, vid olika beslut mellan båda Kamrarne, hela
utredning om denna fråga möjligen skulle falla vid ett misslyckadt sammanjemk-
olycksfalls- ningsförsök, ett resultat, som utan tvifvel skulle i temligen vida
försäkring kretsar icke blott väcka misstämning utan äfven föranleda misstyd-
för arbetare ning af sakens förlopp. Emellertid — Kammarens votum må utfalla
m. m. för Stats-Utskottets förslag eller för reservanternas — skall jag deri
 (Forts.) finna, med förbehåll dock af den farhåga jag nyss yttrat, ett godt resultat.

Jag anser mig redan nu i detta sammanhang böra berigtiga ett missförstånd af den Stats-Utskottets ledamot här midt emot mig, som nyss hade ordet, ett missförstånd, som — synes det — delas af den ärade representanten för Venersborg och Amål, nemligen att jag i min motion skulle afsett endast arbetarne i städerna, icke alls dem på landsbygden. Det finnes icke något hvarken i min hemställan eller i min motivering och naturligtvis icke heller i min afsigt och mening, som gifver stöd åt ett sådant antagande, hvilket jag måste beteckna såsom ett missförstånd af motionen, det må nu skrivas på min eller de ärade talarnes räkning. Det har alldeles icke varit min mening, att de föreslagna åtgärderna skulle afse endast arbetarne i städerna, och därför kan jag så mycket hellre säga, att jag icke har något emot den utsträckning af hvad mitt förslag innebär, som innefattas i Herr Ola Anderssons med fleres reservation.

Jag anhåller nu, att till en början få till bemötande upptaga några strödda delar af den förste talarens anförande och sedan få återkomma till hans väsentligaste anmärkningar i ett annat sammanhang.

Han har bland annat sagt, att jag syntes hafva glömt bort hälften af människoläget, nemligen qvinnorna, enär jag i min motion talat endast om *arbetare*. Nu är det visserligen sant att jag i min motion icke använt uttrycket: arbetare och *arbeterskor*, men det föll mig aldrig in att någon skulle betvifla att med »arbetare» afsetts såväl manliga som qvinliga arbetare, helst som i främmande länders lagar om likartade ämnen icke ansetts nödigt att särskildt nämna de qvinliga arbetarne. Vidare får jag mot samme talare erinra, att, då han lofprisar den enskilda välgörenheten, då han rekommenderar åtgärder till åstadkommande af sunda arbetarebostäder med mera, det synes mig vara en ofruktbar väg han valt, då han, mot ett positivt förslag om att göra något gagneligt i den eller den rigtningen, framhåller, att det kunde gå an att försöka något på annat håll; må då den ärade talaren, om han finner att det är Kongl. Majts och Riksdagens sak att sörja för sunda arbetarebostäder med mera väcka förslag derom, men såsom en invändning mot ett positivt förslag, som jag framställt, duger den anmärkningens faktiskt icke till något.

Han fann äfven tillfälle att beröra behandlingen af frågan om anslag till Hallandsbanan och dervid fälde han ett yttrande, som slående karakteriserar den nationalekonomiska ståndpunkt, på hvilken min ärade vän befinner sig, den nemligen som jag skulle vilja benämna: den individualistiska. Han sade, att inga andra än halländingar och

möjligen några flere hade någon nytta af denna jernväg; men, om vi skulle börja att på detta sätt gå igenom alla jernvägsanläggningar, vare sig statens eller med statens medel understödda, så undras mig huru många som icke skulle finnas företrädesvis gynna vissa orter, vissa individer.

Men hvarhän kommer man, Herr Talman, med sådana beräkningar? Derhän att hela samhället upplöses i atomer, som spridas kring för alla himlens vindar.

Den ärade talaren gjorde sig vidare skyldig till det missförstånd — hvilket den ärade representanten från Dalarne tyckes dela — att jag skulle hafva begärt tillsättande af en komité. Jag har icke med ett ord begärt tillsättandet af någon komité. Jag har endast föreslagit, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå med anhållan att Kongl. Maj:t ville låta verkställa utredning och uppgöra förslag, men om *sättet* huru Kongl. Maj:t i det fallet skulle gå till väga har jag icke yttrat ett ord, och dermed torde anmärkningen om den »beqväma» metoden att komma ifrån svåra frågor genom att anförtro dem åt komitéer få — i hvad den var rigtad mot mig — anses hafva förfallit. Jag beundrar visst icke komitéväsendet och jag hoppas, att det för framtiden kommer att inskränkas, eftersom Kongl. Maj:t utan tvifvel i regeringsdepartementen, som under senare tider omorganiserats, bör hafva vida bättre arbetskrafter, tillräckliga att utarbета allehanda förslag, än som förut stodo Kongl. Maj:t till buds.

Jag anhåller nu att få kasta en öfverblick på frågan i sin helhet, för att ådagalägga att den icke är så ny, som den uppenbarligen synes motståndarne vara, och att de onödigtvis skrämra upp sig sjelfve, när de gifva henne fantastiska proportioner, som hon hvarken haft i upphofsmannens tanke eller någonsin behöfver få i verkligheten.

Det är först och främst icke något nytt, att lagstiftningen bekymrar sig om säkerhets- och skyddsåtgärder för arbetarnes helsa, lif och lemmar. Det är endast beklagligt, att hon i vårt land hittills gjort alltför litet. Jag har påpekat i min motion hvad som skett; det är icke mycket. Dertill skulle man kunna lägga, ehuru det beklagligen icke ledt till något resultat, att år 1870 i denna Kammare väcktes förslag, i enlighet med andra länders föredöme, om allmän tillsyn å ångmaskiner samt 1876 och 1877 om åtgärder, från lagstiftningens sida, för att förebygga sjöolyckor i följd af sjöodugliga fartyg. Samtliga dessa förslag framställdes af nuvarande landshöfdingen i Örebro län. Jag har väl någon gång hört sägas, att man borde kunna förvänta att arbetsgifvarne sjelfva skulle fylla den lucka, som lagstiftningen förbisett, men jag tillåter mig att betvifva detta. Jag skall icke upprepa exempel på olycksfall, hvarom sakkunnige i offentliga föredrag och i tidskrifter konstaterat, att de skulle kunnat undvikas, om de enklaste säkerhets- och försigtighetsmått varit från vederbörandes sida vidtagne. Jag skall endast här omtala en händelse, som passades för omkring 2 år sedan. Den finnes refererad i tidskriften »Eira», om jag icke misstager mig, uti 1:sta häftet årgången 1882. Det inträffade nemligen att distriktläkaren i Mölnadal blef uppsagd från sin tjänst. Detta gick så till, att — tack vare

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.*

(Forts.)

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

vår utmärkta kommunala rösträtt — den störste röstegaren lyckades vid en bystämma kullvotera de öfriga 15 närvarande, som alla önskade få behålla den människovänlige och outtröttlige läkaren, kullvotera, säger jag, dessa 15, ehuru de enligt taxeringslängden tillsammans representerade något sådant som 1,161,000 kronor, och hvarföre? Derföre, att läkaren, sin pligt likmätigt, uppmanat personer att upphöra med arbete i en under anläggning varande svafvelsyrefabrik, derest de ville återvinna sin helsa och derest icke i fabriken vidtoges skyddsåtgärder mot den skadliga inflytelsen af svafvelsyregaserna. Här af den store röstegarens vrede här af hans hämnd mot läkaren, på arbetarnes bekostnad! Man skall säga, att detta är ett enstaka fall. Ja väl, jag tror det helt visst. Men det är åtminstone hvad läkarne pläga kalla, när de tala om något rent ohyggligt, det är ett »intressant» fall, som förtjenar att antecknas. När något sådant kan ske, utan att den allmänna oviljan hjälper hvad i ty fall brister uti lagen, då säger jag att det kan vara tid för *lagstiftningen* att ingripa.

Det är vidare icke något så nytt, den tanken, att arbetsgifvarne böra förpligtas till skadestånd för de olyckor, som kunna drabba arbetarne under arbetet, icke ens här i landet alldeles nytt. Det första spåret jag finner till något sådant är Riksdagens skrivelse år 1815 till Kongl. Maj:t med anhållan att Göta kanalbolag måtte förpligtas lemna ersättning åt rote, när arbeidskommenderad indelt soldat blifvit skadad under arbetet eller förlorat lifvet. Det andra exemplet är ifrån Riksdagen 1828—30. Riksdagen anhöll då, i skrivelse till Kongl. Maj:t, att enskilda personer eller bolag, som hade i sin tjänst kommenderad indelt soldat, skulle förklaras skyldiga att lemna soldaten ersättning, om han så skadades, att han finge lemna krigstjensten, äfvensom ersättning till roten, om soldaten skadades eller omkomme, och i senare fallet jemväl understöd till hans enka. Slutligen må erinras om Riksdagens skrivelse den 19 Juni 1866 angående ersättning i händelse af olycksfall vid jernvägstrafiken, en skrivelse, på hvilken Kongl. Maj:t nu har funderat i 18 år. Jag betvivlar visst icke, att Kongl. Maj:t åt densamma egnat ett landsfaderligt begrundande, men jag beklagar att detta begrundande hitills, så vidt jag känner, varit alldeles ofruktbart. Nu är det visserligen sant, att de tre anförda exemplen blott i någon mån höra hit. Ty i de två första fallen gäller arbetsgifvarnes skadeståndsskyldighet icke uteslutande arbetarne, hvilka för öfrigt ej vore frivillige, utan kommenderade; den gäller äfven rotebällarne. Och i det sista fallet var skrivelsen föranledd minst lika mycket af hänsyn till den trafikerande allmänheten som till trafikpersonalen.

Icke heller är det något absolut nytt i vårt land, Herr Talman, att lemna statsbidrag till pensionering af icke statstjenare. Som man vet finnes på nionde hufvudtiteln ett förslagsanslag på 78,000 kronor att direkt af tullmedlen utgå till handelsflottans pensionsanstalt. Man skulle här kunna göra den erinran att detta anslag, som, om jag minnes rätt, under år 1883 i verkligheten utgått med 98,000 kronor, att detta anslag, säger jag, icke till hela sitt belopp är ett rent statsanslag. Väl! det kan så vara. När denna kassa kom till stånd, så

ingick i det beviljade statsunderstödet ett belopp af 24,000 kronor — så beräknades det år 1864, då kassan bildades — utgörande den ersättning, som af tullmedlen utgick för den s. k. föringen. Nu är det väl sant, att föringsersättningen svårligen kan anses hafva utgjort ett sådant privilegium, att Riksdagen måste anses förhindrad att indraga densamma; men å andra sidan var föringsersättningen en så gammal och häfdvunnen rätt, att man väl kan säga att till den del, som motsvarar föringsersättningen, statsanslaget till handelsflottans pensionsanstalt består af medel, som på sitt sätt komma från sjelfve pensionstagarne. Det står dock fast att största delen af detta statsanslag till sjömanspensioneringen — till ålderdomsförsörjning således för privatpersoner, icke statstjenare — är rent statsanslag. Enahanda är förhållandet i Finland enligt förordningen af 1879, innefattande reglemente för den finska handelsflottans pensionsanstalt, ty till denna kassa skola under loppet af 10 år utgå 40,000 finska mark i statsanslag.

Vidare är icke heller den tanken absolut ny i vårt land, att arbetsgifvare skola bidra till sina arbetares ålderdomsförsörjning. Under de vidlyftiga förhandlingarne från slutet af 1830-talet till början af 1860-talet, om bildandet af handelsflottans pensionsanstalt, har åtminstone en gång blifvit ifrågasatt, nemligen i Rikets Ständers skrifvelse af den 22 September 1854, att till handelsflottans pensionsanstalt rederierna, d. v. s. arbetsgifvarne, borde bidra, hvilket, förklarade Riksdagen, syntes densamma »billigt». Ett sådant stadgande är nu gällande i Finland, der det i 1879 års reglemente för handelsflottans pensionsanstalt föreskrives, att rederierna skola årligen till densamma erlägga 20 penni för läst- och 10 för registerton af alla hos magistraterna inskrifna fartygs dräktighet.

Slutligen, skulle det väl vara något nytt att tala om försäkrings tvång i Sverige? — jag vill här nämna i förbigående, att jag icke i min motion alls förordat eller föreslagit något försäkringstvång, utan lemnat den frågan öppen till föremål för utredning. Till en början erinrar jag om det slags officiella försäkringstvång, medelst innehållningar å embets- och tjänstemäns löner, som en lång tid egde rum under den mera långa än vackra titeln: »vakans- och förslags-liggetids- samt begrafningshjelps- och nådårsbesparingar». Jag har under de senare riksdagarne ett par gånger haft anledning att erinra om detta försäkringstvång, ehuru saken för framtiden afskaffades redan genom ett riksdagsbeslut år 1851. Detta var ett försäkringstvång »i bästa form», i ty att embets- och tjänstemän tvingades att försäkra sig för sina begrafningskostnader, ett försäkringstvång, från början kanske ej så illa iurättadt, men under tidernas lopp vordet allt mer och mer olämpligt. Men det finnes ett försäkringstvång af ännu större utsträckning och ännu stående i fullt flor, ett försäkringstvång, som staten ålägger en mängd embets- och tjänstemän, nemligen skyldigheten att vara delegare i civilstatens pensionsinrättning. Hvad skulle detta vara annat än en försäkring för ålderdomsförsörjning? Likaledes stadgas i reglementet af 1878 för lärarnes vid elementarläroverken, enke- och pupillkassa i 1 § skyldighet för lärare att vara delegare i enke- och pupillkassan, och vidare i 6 § delegarnes skyld-

*Angående
ätgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

dighet att till kassan årligen betala »pensionsafgifter, hvilka skola utgå» o. s. v. I reglementet för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, stadgas jemväl i 1 § skyldighet att vara delegare i denna kassa, och vidare i 4 § skyldighet att erlægga så och så beskaffade pensionsafgifter. Om än visserligen på senare tider pensioneringen å allmänna indragningsstaten tagit stark fart, så hafva dock äfven helt andra tendenser framträdt under det nya riksdagsskicket, såsom då Stats-Utskottet 1869 föreslog och denna Kammare biföll en skrivelse till Kongl. Maj:t angående utredning, huruvida ej staten skulle kunna befrias från skyldigheten att pensionera sine tjänstemän derigenom att desse finge tillfälle att inträda i en allmän lifförsäkrings- och pensionsanstalt.

Detta endast såsom exempel. Den obligatoriska ålderdomsförsäkringen är sålunda visserligen icke något nytt i vårt land.

För att nu återkomma till den ärade talare, som började debatten i ämnet, så var det egentligen ålderdomsförsäkringen, som utgjorde föremålet för hans lifliga farhågor. Skulle det då verkligen innebära en så stor fara hos oss att företaga utredning af en fråga, hvilken i vårt grannland Danmark redan tagit skopnaden af ett lagförslag från regeringen till representation? Statsbidrag till ålderdomsförsäkring för privatpersoner är för öfrigt, såsom jag förut nämnt, icke något absolut nytt, utan finnes redan nu. Jag nämnde såsom exempel härpå handelsflottans pensionsanstalt. I andra länder förekomma ock likartade åtgärder. Jag vill erinra om den »Almindelige Enkekassan» i Danmark och om en kassa med samma namn i Norge, hvilken egentligen är en utbrytning ur den nyssnämnda, som egde rum då Norge skildes från Danmark och förenades med Sverige. Jag skulle kunna uppräknå en hel mängd andra dylika, om det vore nödvändigt.

Vidare finnas flerstädes af staten *garanterade* försäkringsanstalter. Så är fallet med den danska »Livsforsikkrings- och Forsörgelseanstalten af 1871». Samma var förhållandet äfven med tvenne dylika anstalter i Danmark, som inrättades år 1842 och 1871 uppgingo i den nyssnämnda.

Skulle vi nu något litet skärskåda frågans konsekvenser, hvilka såsom ett hotande spöke rest sig inför den ärade talaren på kristianstadsbänken, så vill jag först och främst erinra om frågans förhållande till ett socialt ondt, hvars växande proportioner vi alla känna, nemligen fattigvården. I min tanke finnes icke något medel, som med så stor säkerhet skall förminska den kommunala fattigvårdsbördan, som just ett af staten ordnad och understödt försäkringsväsende för arbetarne. Den kommunala fattigvårdsbördan befinner sig, trots allt hvad Paul Leroy-Beaulieu må säga och trots det prisade framåtskridandet, också i fortskridande. Under de 8 år vår nuvarande specialstatistik öfver fattigvården omfattar har antalet understödstagare, från 1874 till 1881, vuxit från 4,35 till 4,93 på hvarje hundratal af befolkningen. Jag inskränker mig till dessa siffror. Om de också icke kunna anses fullt tillförlitliga, så äro felaktigheterna dock säkerligen lika beskaffade under alla dessa åtta år, och hindra således ej en jemförelse. Ville vi gå längre tillbaka i

tiden och kunde vi sätta fullt förtroende till de uppgifter om fattigvården, som åter finnas i Landshöfdingarnes tidigare fem-årsberättelser, så skulle vi finna, att understödstagarnes relativa antal sedan början af seklet ökats från 3,67 till nyssnämnda 4,93 procent. Tillväxten i antalet af understödstagare kan ju ej annat än erkännas tala emot Leroy-Beaulieu's, af den ärade representanten från Kristianstad accepterade åskådningssätt. Summan af fattigvårdsbidragen i vårt land belöpte sig år 1874 till 6,492,000 kronor samt år 1881 till 8,457,000 kronor. Och må man besinna, huru den kommunala fattigvårdsbördan under vissa förhållanden kan blifva rentaf outhärdlig. Låt om oss tänka oss — icke en stor kommun som t. ex. Stockholms stad, der fattigvårdstungan, om jag så må säga, utjemnar sig på den stora något så när bemedlade folkmängden, utan en liten och icke förmögen kommun på landet, der en fabrik inrättas, som drager till sig stora arbetareskaror.

*Angående
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Efter tio, femton år upphör må hända fabriken, och en större del af denna arbetareskara, de som arbetat ut sig i fabriken tjänst eller skadat sig under arbetet och blifvit oförmögne att försörja sig sjelfve, falla fattigvårdsförsörjningen till last i den kommun, der fabriken fans, men der må hända icke en enda delegare i densamma stannar kvar.

Då man år 1883 i Tyskland framlade den namnkunniga lagen om arbetares sjukförsäkring, framhölls af regeringen, att denna lag dels skulle tjena såsom supplement till lagförslaget om olycksfallsförsäkring — ett samband som sedermera blifvit upphäfdt — dels afsåg att i allmänhet höja arbetarens ställning, dels åsyftade att inskränka den kommunala fattigvårdsbördan.

Min ärade vän på kristianstadsbänken har trott att, med den utsträckning jag gifvit min motion, antalet af dem, hvilka komme att göra anspråk på offentligt understöd för försäkring, skulle, om jag fattade honom rätt, belöpa sig till omkring 90 procent af befolkningen, som således skulle understödjas af de öfriga 10 procent.

Detta är en rent fantastisk siffra, ty en sådan beräkning kan icke göras med anspråk på tillförlitlighet, innan den statistik, jag i min motion ifrågasatt, blifvit utarbetad. Jag skall till belysning af denna beräkning nämna följande siffror. Folkmängden i Sverige år 1881 utgjorde 4,572,245. 90 procent deraf utgör omkring 4,113,000 personer. Skulle nu dessa komma att försäkras på bekostnad af de återstående 457,000? Låt se. Antalet arbetare vid fabrikerna år 1881 var 62,800; antalet arbetare vid bergverks- och bruksrörelsen år 1882 var 29,322; antalet arbetare i handtverkerierna 1881 var i städer med egen jurisdiktion 24,239, i städer under landsrätt samt köpingar 559, på landsbygden 9,138. Jag skall vidare, med anledning af reservationen, taga med i räkningen antalet handtverkare 1881 under de tre nyss nämnda kategorierna (städer under egen jurisdiktion, städer under landsrätt och köpingar, samt landsbygden). De utgjorde respektive 10,223; 405; 10,766. Sedan återstår den stora kategori, om hvilken det icke är möjligt att ens göra en gissning, jordbruksarbetarne — ordet taget i specifik mening, icke innefattande sjelfständiga smärre jordägare, utan blott arbetare. Som sagdt, här kan ingen siffra antöras. Slut-

Angående ligen skall jag, med hänsyn till reservationen, taga med ytterligare
 åtgärder för en kategori. Om jag går till skattekomiténs tabeller och tager
 utredning om den lägsta kategorien — den minst bemedlade — af de enskilde
 olycksfalls- personer, som finnas upptagna såsom taxerade till bevilning för
 försäkring jordbruksfastighet på landet år 1879, de som befunno sig i en så
 föga bemedlad ställning, att deras jordbruksbevilning understeg 50
 m. m. öre, så får jag en siffra af 94,234. Äfven om jag summerar i hop
 alla dessa siffror, deribland *hela* antalet handverkare, ehuru ju reser-
 vationen icke afser dem alla, så kommer jag icke allenast icke till
 90 procent af Sveriges befolkning, utan icke ens till 10. Inom de
 10 procenten torde ytterligare finnas utrymme för en större del af
 jordbruksarbetarne.

(Forts.)

När man talar om den kolossala utgift för statskassan, som skulle föranledas af en af staten inledd, ordnad, öfvervakad och understödd arbetareförsäkring, så får jag vidare erinra om det faktum, att den tyska arbetaresjukförsäkringen, på grund af lagen af 15 Juni 1853, denna dock i sanning storartade organisation, icke tager i an-pråk en enda pfennig i statsbidrag. Och om den än under vissa förutsättningar påbjuder en kommunal sjukförsäkring, så är denna form, enligt hvad lagens tydliga anda och sammanhang, enligt hvad riksdagsförhandlingarna, enligt hvad alla kommentarier och afhandlingar utvisa, endast afsedd att utgöra en subsidiär utväg, ett hjälpmedel i sista hand och i värsta fall, vid sidan af de sex öfriga formerna, de s. k. organiserade kassorna.

Vidare torde det vara skäl i att påminna derom, att ingen människa ifrågasatt att man skulle grundlägga en ny nionde hufvudtitel, utan att grunden för hela anordningen här låge i skyldigheten för försäkringstagaren att i första hand bidraga till sin försäkring, hvarjemte skulle för ändamålet gifvas bidrag dels från statskassan, dels från kommunerna och arbetsgifvarne. Dessa senare bidrag skulle just vara så mycket som en uppmuntran till egna ansträngningar, en premie åt sparsambeten, en sporre för dem, som icke förmå att blott med egna krafter vinna ändamålet. Detta är grundtanken i motionen. Den strider mot den lära, som den förste ärade talaren bekände sig till, när han åberopade sig på Manchester-skolans teorier och när han med ord, hvilka nästan bokstafligen påminna om Leroy-Beaulieu, förklarade, att »förhållandenas makt» en gång skall lösa frågan! Herr Talman, det finnes ingen större villfarelse till på jorden. Herr Talmannen torde säkerligen komma i håg huru magister Pangloss i Voltaires sjelfsväldiga berättelse *Candide* går omkring med den läran, att allt är på bästa sätt bestäldt i den bästa möjliga bland verldar. Dessa ord kunde mycket väl tjena till motto för den nationalekonomiska lära, som min ärade vän från Kristianstad hyllar, att »förhållandenas makt» skall lösa de sociala spörsmålen. Leroy-Beaulieu upprepar denna lära i det arbete, som jag förmodar att talaren åsyftade, upprepar den ända till leda, förmodligen för att säkert inskräpa den hos ett publikum, hos hvilket han torde misstänka någon misstro till den satsen, att »den sociala frågan skall lösas af sig sjelf». Han nämner såsom den, der skall förrätta det stora underverket, *tiden*, med tillhjälp af intelligens, filantropi, men-

niskokärlek o. s. v. Men den historiska erfarenheten beslår denna lära med misstag — det har icke gått så till i verkligheten. Icke var det *tiden* allena, som löste de sociala frågor, hvilka bröto fram i bondekrigen på reformationens tid — visst icke, utan under århundraden var det *lagstiftningen*, som arbetade med dem. Icke var det tiden, som löste de sociala frågor, hvilkas utbrott kallas den stora franska revolutionen. Nej, det var *lagstiftningen!* Icke är det tiden, som utfört negeremancipationen. Nej, fråga England, fråga andra europeiska stater, ja, äfven vårt land, och svaret blir: det har kostat lagstiftning och det har kostat penningar. Fråga Förenta Staterna, och de skola svara: lagstiftning och penningar och en oerhörd blodsutgjutelse i ett af de största krig, som världen skädat. Var det tiden, som lossade de ryska böndernas bojor? Nej, det var lagen, ehuru lagen den gången hette den enväldige sjelfherskarens bud. Var det tiden, var det upplysningen blott, som verkade den danska bondebefrielsen? Nej, denna befrielse, som — i ordnandet af Fæste-förhållandena — kan sägas hafva fortgått ännu under våra ögon, ehuru vi om fyra år hafva anledning att sira dess fyrahundraårsdag; den var, äfven den, lagens verk. Och i vårt land från den dag, då trældomen aflöstes, från de stora reduktionernas dagar intill vår tid, då man äntligen här erkände hvad som kunde kallas den främsta af alla rättigheter, nemligen den att med sina händer sig försörja, är det väl tiden, är det väl upplysningen, som löst våra sociala frågor? Nej, det är lagen. Är det tiden, är det upplysningen, som äntligen skänkt qvinnan länge förvägrade rättigheter? Nej, det är lagen.

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Denna lära, att allt går af sig sjelf, är falsk, den är falsk alldeles som denna andra, hvilken säger, att staten icke har annan uppgift än att förverkliga rätten. Ja, hvad är då rätten? Är den rätt, som staten har att förverkliga, blott den som skipas i civila och kriminella mål? Nej, denna rätt är något vida mera. Staten fyller icke sitt ändamål såsom rättsstat blott derigenom, att arbetaren af lagen och af domaren behandlas på samma sätt som embetsmannen, millionären, grefven. Rätten består äfven deri, att skatterna icke tynga den ene mer än den andre, icke den ena samhällsklassen mer än den andra relativt till skatteförmågan. Den består äfven deri, att statens inkomster icke ensidigt, icke företrädesvis återflöda till förmån för en eller annan samhällsklass. Nu är det visst och sant, att vi icke kunna undvara konsumtionsskatterna intill dess må hända det stora skattesnille uppstår, som gör något som världen, den civiliserade ekonomiskt utvecklade världen, ännu icke har sett, nemligen uppfinner en enda skatt, som rättvist träffar hvars och ens skatteförmåga och gifver staten allt hvad den behöfver. Dessa konsumtionsskatter, progressiva nedåt, tynga mest på den som har minst. Det är då icke obilligt, att i form af försäkring något deraf går tillbaka för att åt arbetarne betrygga en menniskan värdig tillvaro.

Den rigtning, som min ärade vän på kristianstadsbanken bekänner sig till, är en teoretisk optimism, som emellertid i praktiken går öfver till pessimism, när dess anhängare stå handfallne inför de sociala spörsmålen, när de säga: det tjänar till ingenting att för

Angående söka någonting. Bättre synes mig då den teoretiska pessimism, som
 åtgärder för kanske stundom kan komma öfver oss något hvar, men som är
 utredning om optimism i praktiken, som säger: *kanske* är detta samhällsönda ohjelp-
 olycksfalls- ligt, *kanske* är detta sociala lidande obotligt; men låtom oss dock
 försäkring försöka, låtom oss lyssna till hjertats bästa ingifvelser, låtom oss
 för arbetare spänna tankens alla senor, och, till samhällets fromma *kanske* skola
 m. m. vi lyckas och segra. Och sådan, Herr Talman, är min tro.
 (Forts.)

Herr Danielson: Jag begärde ordet med anledning af Herr Friherre Stackelbergs yttrande, att de af reservanterne föreslagna orden: »mindre jordbrukare och handverkare på landet», sade på samma gång för litet och för mycket. De sade för *litet* derföre att, om man skulle uppräknade de arbetare, som med skrifvelsen afsåges, så uteslöte man från förslaget andra kategorier, som ej uppräknats, t. ex. sjömän, fiskare med flere, och hvilka alla enligt talarens öfvertygelse innefattades i ordet »arbetare», och de sade för *mycket* derföre att de särskildt talade om mindre jordbrukare och handverkare; ty, då skrifvelsen innehölle ordet *arbetare*, så vore alla kategorier redan der inbegripna. Jag får säga, att jag icke kan dela denna Friherre Stackelbergs mening, ty om man ser på motionärens motivering, så framgår deraf, att han i sin framställning nästan uteslutande åsyftat fabriksarbetarnes och städernas arbetarebefolknings bästa. Då jag, såsom jag förut nämnt, är af den uppfattning, att landsbygdens mindre jordbrukare i många afseenden äro sämre lottade än en stor del af städernas arbetare, ehuru de förre möjligen en och annan dag om året kunna vara nödsakade att anlita en eller annan arbetare till sin hjälp och sålunda i det afseendet kunna hänföras till arbetsgifvare, så anser jag att äfven de böra omfattas i nu omförmälda skrifvelse. Ty om man t. ex. anställer en jämförelse emellan en verkmästare vid en verkstad, å ena sidan, hvilken räknar sin lön i tusental kronor och som ovilkorligen måste hänföras till arbetareklassen, med å den andra sidan en mindre jordbrukare, som med trägen svett och möda knappast kan lifnära sig och de sina, ehuru han måste anses som arbetsgifvare, så torde vara tydligt, att reservanternes förslag har sin fulla befohnet och att, om en utredning skall ske, så bör densamma äfven omfatta de mindre jordbrukarne. Om en skrifvelse med denna omfättning aflåtes till Kongl. Maj:t från Riksdagen, så lærer Kongl. Maj:t komma att åt frågan egna den omfattande utredning, som den förtjenar, hvilket deremot icke torde blifva fallet, derest skrifvelsen får den begränsning, som Utskottet föreslagit.

Vi böra nemligen hafva i friskt minne, hurusom man vid 1810 års riksdag lofvade landets mindre jordbrukare, att de skulle erhålla sina rättigheter om en jemlik beskattning erkända, men att sedan dess dessa löften uppehållits med endast fagert tal. I föreliggande fall skulle, om Utskottets förslag bifölles, frågan lösas endast till förmån för städernas arbetare. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derå, att, om man genomläser motionen, så framgår af densamma, att med namnet arbetare betecknas hufvudsakligen sådana personer, som endast äro daglönare, eller som användas i de särskilda industrigrenarnes tjenst vare sig på landet eller i städerna.

Jag har velat framhålla, att rättvisa bör öfvas lika, för så vitt nemligen staten skall träda emellan på alla håll, der hjälp behöfves.

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Herr Sven Nilsson: I denna fråga skulle kunna vara ganska mycket att tillägga till hvad som under diskussionen redan blifvit yttradt, men jag skall inskränka mig till att yttra endast några få ord. I afseende på frågans behandling inom Stats-Utskottet har förslaget blifvit utarbetadt i 2:dra utgiftsafdelningen sådant detsamma här föreligger. Så väl inom afdelningen som inom Stats-Utskottet hade man den uppfattningen, att förslaget skulle tolkas på sätt som talaren på stockholmsbänken Friherre Stackelberg antydt, eller att hvad reservanterne yrkat jemväl innefattas i Utskottets förslag, och att således det påyrkade tillägget ansågs vara öfverflödigt. Jag tror också att den åsigten får anses vara riktig, då hvarken motionären eller Utskottet uttalat någon åtskilnad mellan arbetare i stad och på landet, samt ordet arbetare bör anses omfatta så väl handverkare som mindre jordbrukare, som ju ingenting annat äro än arbetare. Då jag inom Utskottet omfattat denna mening, har jag icke hyst samma farhåga, som mina ärade kamrater inom Utskottet, som reserverat sig emot förslaget.

Om Utskottets förslag nu anses vara så otydligt, att Kammaren hellre föredrar reservanternes förslag, så ser jag likväl icke någon symmerlig fara deruti, emedan Första Kammaren utan ringaste invändning godkänt Utskottets förslag om afåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t; ty om Kamrarne således stanna i olika beslut i denna del, lärer icke någon svårighet förefinnas Kamrarne emellan att åstadkomma ett sådant förtydligande af förslaget, att båda Kamrarne må kunna derom förena sig, allra helst de båda Kamrarne i frågan vilja till samma mål. Deremot anser jag det förslag, som blifvit framställt af talaren på kristianstadsbänken, vara oantagligt, emedan deri fränskiljes en del, som är icke mindre vigtig än de öfriga, och, derest detta förslag godkändes, komme således frågan icke fullständig fram till Kongl. Maj:t, och landet skulle derigenom komma att sakna en ganska vigtig del af en utredning, som är af behofvet högeligen påkallad. Detta förslag är dessutom farligt, derföre att någon sammanjemkning emellan Första Kammarens beslut och detta skulle blifva ytterst svår att åstadkomma. Jag föreställer mig nemligen, att om Andra Kammaren antager endast en del af Utskottets förslag samt, på sätt här föreslagits, utesluter en annan del, det icke låter sig lämpligen göra, att Utskottet ingår till Första Kammaren med begäran, att denna skall med godkännande af Andra Kammarens beslut frånträda sitt eget beslut i denna del, ty någon sammanjemkning uti hvad som föreslagits att af förslaget utgå lärer väl ej vara möjlig. Af dessa skäl har jag funnit detta förslag så betänkligt, att jag icke kan förorda detsamma.

Jag skall också be att få rätta en uppgift af stats-utskottsledamoten på dalabänken, som yttrade att inom Utskottet 11 ledamöter röstat för rent afslag, och 13 ledamöter för bifall till Utskottets förslag. Detta är en sanning, men endast till någon del. Vid behandlingen af frågan inom Utskottet blef afdelningens förslag, sådant

Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)

det nu för Kammaren föreligger, redan vid första föredragningen af ordföranden antaget såsom *ja*-proposition mot öfriga förslag, deribland äfven det af reservanterne framställda, samt rent afslag. Uti första voteringen blef reservanternes förslag undanträngdt så att hufvudvoteringen gälde bifall eller rent afslag, och det var af denna anledning, som reservanterne utom en stälde sig för afslag. Om man således ser efter, huru många som omfattat Herr Ola Anderssons reservation, så blir det lätt för Kammaren att finna, huru många som verkligen voro för ett rent afslag. Jag har velat säga detta, på det intet missförstånd i detta fall må ega rum.

Man har påstått, att Stats-Utskottet velat krypa bakom ryggen på Kongl. Maj:t. Jag vågar påstå att så icke varit meningen. Utskottet har, med erkännande af frågans svårlösta beskaffenhet, hänvisat till den utredning, som i motionen förekommer, hvilken är ganska fullständig, och har Utskottet tillika föreställt sig att, derest frågan droges under Kongl. Maj:ts pröfning, densamma der skall erhålla den utredning som äsyftas, hvarefter Riksdagen kan fatta de beslut, då frågan der förekommer, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

På *dessa* och de skäl, som i öfrigt äro anförda af Utskottet, anhåller jag för min del att få yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Det ges ett sätt att diskutera viktiga frågor, som man plär kalla att måla hin på väggen för att sedan få piska honom, och detta sätt använder min ärade vän på dalabänken icke så sällan. Så äfven i afton, då han helt och hållet lemnade å sido allt hvad som egentligen hör till den föreliggande frågan och fantiserade om helt andra saker. Mot dem uppträdde han sedan och deducerade för att visa de förskräckliga vådor, som deraf skulle blifva en följd. Här är nu frågan om olycksfalls- och ålderdomsförsäkring. Vi veta ju, att det finnes en mängd bolag, som meddela sådana försäkringar och deraf skörda stor *vinst*. Hvarföre skulle då, om det blefve staten som befordrade dylika försäkringar, detta komma att kosta statsverket millioner? Jo möjligen att det ställes dumt till. Men just till förekommande deraf vilja vi ju begära en utredning, för att få utrönt, om icke en sådan här institution kan åstadkommas utan allt för stora uppoffringar. Hafva vi icke vid den senaste riksdagen inrättat en postsparbank för att befordra sparsamhet hos vårt folk och bereda möjlighet för en och hvar att förskaffa sig en sparpennig för sin ålderdom. Icke afsågs dermed, att staten på den affären skulle uppoffra några millioner, och lika litet bör en försäkringsanstalt, om den inrättas på ett ändamålsenligt sätt, medföra utgifter för staten på millioner. Det är icke riktigt fint, om jag så må uttrycka mig, att på det sättet leda diskussionen in på saker, hvarom här alldeles icke är fråga, och skrämma upp publiken med att det här gäller millioner. Hvad vi här ifrågasätta är ju icke något annat, än hvad många bolag skördat vinst på och som redan blifvit infördt i flere andra länder.

Hvad beträffar den lilla »dufning», som en ärad talare på göteborgsbänken ansåg sig böra gifva mig, så ber jag att få erinra, att jag har den djupaste aktning för andras öfvertygelse, och att så-

lunda, om det här gäلت att tala för eller emot sjelfva saken, så skulle jag visserligen icke hafva tillåtit mig att uttala något det ringaste kländer emot någon, som hyste en mening olika mot min. Men då här icke är fråga om annat än att begära en utredning, huruvida det låter sig göra att bringa till stånd en försäkringsanstalt, sådan som här blifvit ifrågasatt, så får jag säga, att det var oväntadt att få höra någon vilja motsätta sig en så billig begäran. För öfrigt är det alldeles icke sagdt, att, derföre att man begär en sådan utredning, man äfven skall vara villig att kasta ut millioner på företaget. Vi vilja hafva en statistisk utredning — och den kan ingen annan än regeringen åstadkomma — på hvad sätt och till hvilken kostnad en dylik anstalt skulle kunna ävägbringas. Men det är, efter min öfvertygelse, af allra största vigt, att ett initiativ i detta afseende blir taget. Vi veta litet hvar, att sparbankerna, som inrättats här och hvar, medfört de mest välsignelserika följder; men öfver allt har det fordrats, att det funnits några fosterländskt sinnade män, som tagit saken om hand och satt den i gång.

*Angående
åtgärder för
utredning om
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts.)*

Herr Sjöberg: Jag skall blott för en kort stund upptaga Kammararens tid.

Jag har endast ansett mig böra fästa uppmärksamheten på en omständighet, som den ärade talaren på skånebänken, Herr Sven Nilsson, betraktade som ett synnerligen godt förebud, för den händelse att Kamrarne skulle stanna i skiljaktiga beslut, den nemligen, att Första Kammaren utan diskussion bifallit Utskottets förslag, sådant det nu föreligger. Jag för min del vågar icke, i likhet med honom, antaga detta såsom ett alldeles otvifvelaktigt gynnsamt förebud, utan håller mig till det rent faktiska förhållandet, att Första Kammaren utan någon öfverläggning i ämnet antagit förslaget, och det är just derföre att jag upprigtigt önskar, att förslaget, sådant det nu är, måtte blifva Riksdagens beslut, som jag vågar till denna Kammare hemställa, att den måtte bifalla samma förslag oförändradt. Vi hade derigenom undvikit de möjliga stötestenar, som kunna ligga i vägen för genomförande af ett förslag i denna syftning, derest Kamrarne stanna i olika beslut, och den slutliga utgången skall blifva beroende af till äfventyrs fruktlösa sammanjemkningsförsök. Jag vill dermed icke antyda, att ju ej mina farhågor i detta afseende kunna vara fullkomligt ogrundade, men jag vågar likväl hålla före, att det bästa vore att redan nu komma till ett beslut af Riksdagen. Hvad det af reservanterne framställda ändringsförslaget beträffar, tillåter jag mig, i likhet med Friherre Stackelberg, uttala den mening, att jag ej kan finna, att förslaget skulle vinna genom en förändring i detta syfte. Tvärtom synes det vara alldeles klart, att förslaget, sådant som Utskottet formulerat det, är af mera allmänt innehåll och snarare mera omfattande än reservanternes.

Jag anhåller ännu en gång, att Kammaren ville taga i öfvervägande, huruvida det icke är klokast att lemna rent bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Granlund*.

Angående
åtgärder för
utredning em
olycksfalls-
försäkring
för arbetare
m. m.
(Forts)

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, framstälde Herr Talmannen proposition på dels bifall till Utskottets hemställan oförändrad, dels bifall till densamma med den af Herr von der Lancken föreslagna förändring, dels slutligen bifall till Herr Ola Anderssons reservation. Herr Talmannen förklarade sig anse propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad; men begärdes dervid votering, i följd hvaraf och sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Herr Ola Anderssons reservation, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i 37:de punkten af Utlåtandet N:o 12 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit det förslag till beslut i ämnet som innefattas uti Herr Ola Anderssons m. fl. vid punkten fogade reservation.

Omröstningen utföll med 69 Ja och 89 Nej, och hade Kammaren alltså bifallit det förslag, som innefattades uti Herr Ola Anderssons m. fl. vid punkten fogade reservation.

§ 2.

Härefter föredrogos och biföllos, hvart efter annat, Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronolägenheten Låstads qvarnstensbrott i Bergs socken och Vadsbo härad af Skaraborgs län, och

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående försäljning af indragna militiebostället Tureholm eller Haapakylä N:o 13 i Norrbottens län.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 24, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 12 och 14 i Kongl. stadgan angående skjutsväsendet den 31 Maj 1878;

N:o 25, i anledning af väckt motion dels om tillägg till Kongl. stadgan angående skjutsväsendet den 31 Maj 1878, dels ock om ändring i samma stadga § 44;

N:o 26, i anledning af väckt motion om ändring i § 70 af förordningen om kommunalstyrelse å landet;

N:o 27, i anledning af väckt motion om aflåtande af skrifvelse till Konungen om framläggande af lagförslag rörande ersättning af statsmedel till person, som genom förvällande af någon statens embets- eller tjänsteman under embetsutöfning tillskyndats förluster eller lidande.

Första Kammarens Protokollsutdrag:

N:o 76, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Första Tillfälliga Utskotts Betänkande (N:o 2), med anledning af väckt motion om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag, beträffande hvad som är att hänföra till fast eller lös egendom.

N:o 77, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande (N:o 3), i anledning af väckt motion, rörande de s. k. pastoralproffen.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Betänkande (N:o 4, i samlingen N:o 8), i anledning af väckta motioner om åtgärders vidtagande för att gifva undervisningen i våra folkskolor en mera praktisk karakter.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande (N:o 5, i samlingen N:o 9), i anledning af väckt förslag om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning med afseende å arbetare, som i arbete utom deras hemort taga anställning.

Dessa ärenden beslöt Kammarerna skola uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag för dagens sammanträde.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>A. W. Angel</i>	under 15 dagar fr. o. m. den 5 instund. Mars,
»	<i>O. Melin</i>	» 10 » » 3 » »
»	<i>Folke Andersson</i>	» 5 » » 3 » »
»	<i>Anders Svensson</i>	» 14 » » 5 » »
»	<i>Sven Nilsson</i>	» 8 » » 3 » »
och »	<i>P. G. Pettersson</i>	» 10 » » 8 » »

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 12 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.